

Rapport nr. 8/95

Brukerinteresser i planområdet Forelhogna

av Inger Anne Ryen

NB: Dette er et skannet og OCR-behandlet dokument.
Teksten er derfor ikke korrektlest og rettet.
Det er bildet av teksten som er korrekt, ikke den kopierbare
teksten.

FORORD

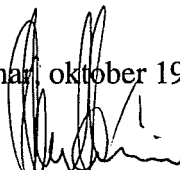
På bakgrunn av regjeringens forslag om opprettelse av Forelhogna/Gauldalsvidda nasjonalpark med tilgrensende landskapsvernområder, et forslag Stortinget har sluttet seg til, er fylkesmennene i Sør-Trøndelag og Hedmark bedt om å sette i gang planarbeid med sikte på å etablere disse verneområdene. Fylkesmannen i Hedmark har på bakgrunn av dette fastsatt planleggingsgrenser i Os, Tolga og Tynset kommuner for dette arbeidet i Hedmark.

Som en del av verneplanprosessen har fylkesmannen ønsket å skaffe til veie tilstrekkelig grunnlagsmateriale til å kunne utarbeide et faglig forsvarlig verneforslag. Det er derfor satt i gang et omfattende registrerings- og sammenstillingsarbeid med tanke på å framskaffe informasjon om natur- og kulturfaglige forhold innenfor planleggingsgrensen for å supplere det materialet "Forelhognautvalget" fikk utarbeidet for noen år siden. Dette arbeidet omfatter temaene flora/vegetasjon, dyreliv, løsmasseforekomster og kulturminner. I tillegg har fylkesmannen ønsket å få utarbeidet en rapport om brukerinteressene i området.

Denne rapporten omhandler brukerinteressene innenfor planområdet. I rapporten har en forsøkt å vektlegge omtale av den næringsmessige utnyttelsen av området, samt annen menneskelig bruk. Hovedformålet med utarbeidelsen av rapporten har vært å få belyst områdets betydning i denne sammenhengen. Rapporten er utarbeidet av Inger Anne Ryen på bakgrunn av grunnlagsmateriale som i det alt vesentlige de enkelte berørte kommuner har framskaffet.

Utgiftene til prosjektet er dekket over statsbudsjettets kap. 1406 post 01.

Hamar, oktober 1995

Olav Høiås
fylkesmiljøvernssjef

INNHold

GENERELL DEL	4
1. Avgrensning	4
2. Eiendomsforhold	5
3. Næringsvirksomhet	5
4. Arealenes betydning - jakt, fiske, friluftsliv	8
A. INNGREP OG BRUK - OS KOMMUNE	9
1. Innledning.....	9
1.1 Områdebeskrivelse.....	9
1.2 Eiendoms- og rettighetsforhold	9
1.3 Tradisjonell bruk.....	10
1.4 Større tekniske inngrep	11
2. Jordbruk	11
3. Skogbruk.....	18
4. Massetak	18
5. Fritidsbebyggelse, buer og naust	19
6. Jakt	19
7. Fiske.....	20
8. Friluftsliv/arrangementer	21
B. INNGREP OG BRUK - TOLGA KOMMUNE	22
1. Innledning.....	22
1.1 Områdebeskrivelse.....	22
1.2 Eiendoms- og rettighetsforhold	22
1.3 Tradisjonell bruk.....	22
1.4 Større tekniske inngrep	23
2. Jordbruk	23
3. Skogbruk.....	24
4. Massetak	27
5. Fritidsbebyggelse, buer og naust	27
6. Jakt	28
7. Fiske.....	29
8. Friluftsliv/arrangementer	29
C. INNGREP OG BRUK - TYNSET KOMMUNE	31
1. Innledning.....	31
1.1 Områdebeskrivelse.....	31
1.2 Eiendoms- og rettighetsforhold	31
1.3 Tradisjonell bruk.....	32
1.4 Større tekniske inngrep	32
2. Jordbruk	33
3. Skogbruk.....	36
4. Massetak	36
5. Fritidsbebyggelse, buer og naust	36
6. Jakt	37
7. Fiske.....	38
8. Friluftsliv/arrangementer	38

KILDER	40
---------------------	----

TABELL- OG FIGURLISTE

Fig. 1: Kart over planområdet i Hedmark fylke med inntegnet plangrense.....	4
Fig. 2: Havnelag og grunneierlag m.m. innenfor planområdet	6
Fig. 3: Antall setrer i bruk og ødevoller, tall pr. 1993	7
Fig. 4: Oversikt over ca. antall husdyr på beite innenfor planområdet	7
Fig. 5: Jakt- og fiskeaktiviteten i området for 1993-sesongen.	8
Fig. 6: Prosentvis oversikt over husdyr på utmarksbeite i Os.....	12
Fig. 7 a): Dyrket mark og potensiell dyrkingsjord i Vangrøftdalen.....	14
Fig. 7 b): Dyrket mark og potensiell dyrkingsjord i Kjurrudalen	15
Fig. 7 c): Dyrket mark og potensiell dyrkingsjord i Vangrøftdalen/Langenområdet.....	16
Fig. 7 d): Jordbruksnæringens utnyttelse av arealene innenfor plangrensen i Os.....	17
Fig. 8: Prosentvis oversikt over antall husdyr på beite i Tolga.....	24
Fig. 9 a): Gjødslet kulturbeite, dyrket mark og potensiell dyrkingsjord i Londalen og Langsetertraktene.....	25
Fig. 9 b): Dyrket mark ved Milskiftet og Magnillsjøan.....	26
Fig. 10: Prosentvis oversikt over antall husdyr på beite innenfor planområdet i Tynset.....	33
Fig. 11 a): Dyrket mark og potensiell dyrkingsjord ved Nåvsetra og Plassetran/Falningdalen.....	34
Fig. 11 b): Dyrket mark og potensiell dyrkingsjord i Tunndalen og Magnilldalen.....	35
Tab. 1: Ca. antall husdyr på utmarksbeite innenfor planområdet i Os kommune.....	12
Tab. 2: Oversikt over buer i fjellet innenfor planområdet i Os kommune.....	19
Tab. 3: Oversikt over jaktresultater på storvilt, samt solgte småvilt- og fiskekort i Os.....	20
Tab. 4: Ca. antall husdyr på utmarksbeite innenfor planområdet i Tolga kommune.....	24
Tab. 5: Oversikt over buer i fjellet innenfor planområdet i Tolga kommune	28
Tab. 6: Oversikt over storviltjakt, samt antall solgte fiske- og småviltkort i Tolga.....	29
Tab. 7: Antall husdyr på beite innenfor plangrensa i Tynset kommune	33
Tab. 8: Oversikt over hytter/buer i fjellet og i skoggrensa innenfor plangrensa i Tynset kommune	37
Tab. 9: Oversikt over jaktresultater på storvilt, samt solgte småvilt- og fiskekort i Tynset kommune.....	38

GENERELL DEL

1. AVGRENSNING AV PLANOMRÅDET

Denne brukerrapporten tar for seg dagens situasjon innenfor det området som Fylkesmannen i Hedmark har definert som "Planområdet for videre arbeid med opprettelse av Forelhogna / Gauldalsvidda nasjonalpark med tilgrensende landskapsvernområder".

Planområdet ligger nord i Hedmark fylke, langs grensa til Sør-Trøndelag, i kommunene Os, Tolga og Tynset, og dekker et ca. 960 km² stort areal i fjellområdet mellom bygdene Dalsbygda, Vingelen og Kvikne (fig.1). Plangrensa går fra fylkesgrensa i Nåvdalen sørover til Storvangen før den svinger sørøstover til nordvestlig topp på Sætertangen innenfor Kvikne Kopperverk. Derfra går grensa mot sørvest til høyeste punkt på Eidsfjellet og runder så om Magnilldalen, nord for Lonåsen og nordøst til veikryss ved Smedåsvollen i Tolga kommune. Grensa passerer kommunegrensa mellom Tolga og Os kommuner ved Milskiftet og går omtrent i rett linje nord-nordøst over til Klokkarvollen, derfra går den øst til høyde 956 m på Gammelstukletten, før den skråner nordøst til Litlsandtjønna og fylkesgrensa til Sør-Trøndelag. Høydeforskjellen innenfor planområdet varierer fra knapt 700 m til Forelhogna på 1332 m o.h.

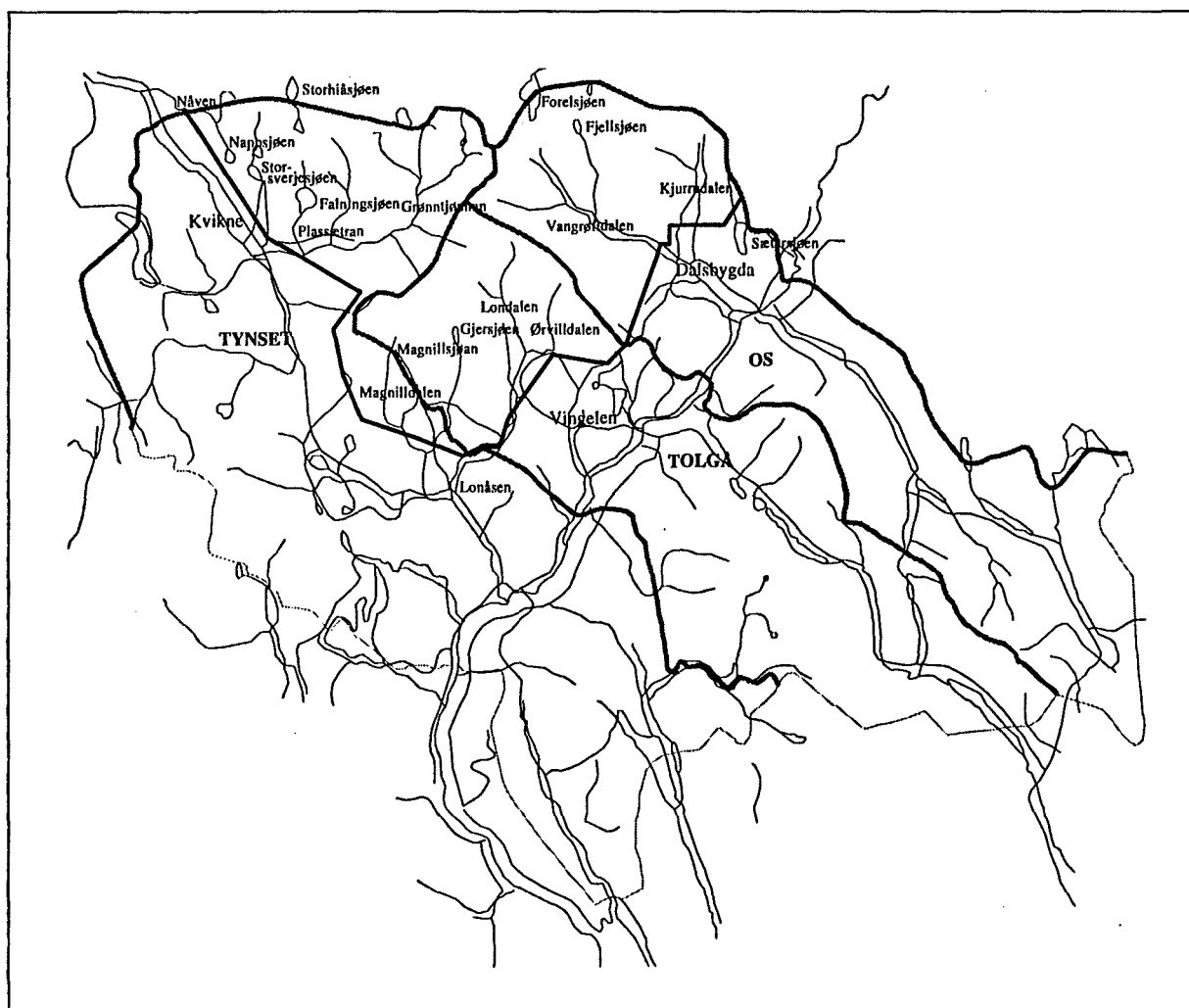

Fig.1: Kart over planområdet i Hedmark fylke med inntegnet plangrense. Målestokk 1:750 000

Rapporten gir en kortfattet oversikt over utnyttelse og bruk av arealene, og over større naturinngrep innenfor de fastsatte plangrensene for Gauldalsvidda/Forelhogna nasjonalpark med tilgrensende landskapsvernområder.

Områdets økonomiske verdi i form av utnyttelse av utmarka, er stor med hensyn på hva en får igjen i mjølk-, kjøtt- og ullverdi. Det er i denne rapporten valgt å forsøke å framstille denne verdien gjennom antall dyr på beite og i liter mjølk produsert.

2. EIENDOMSFORHOLD

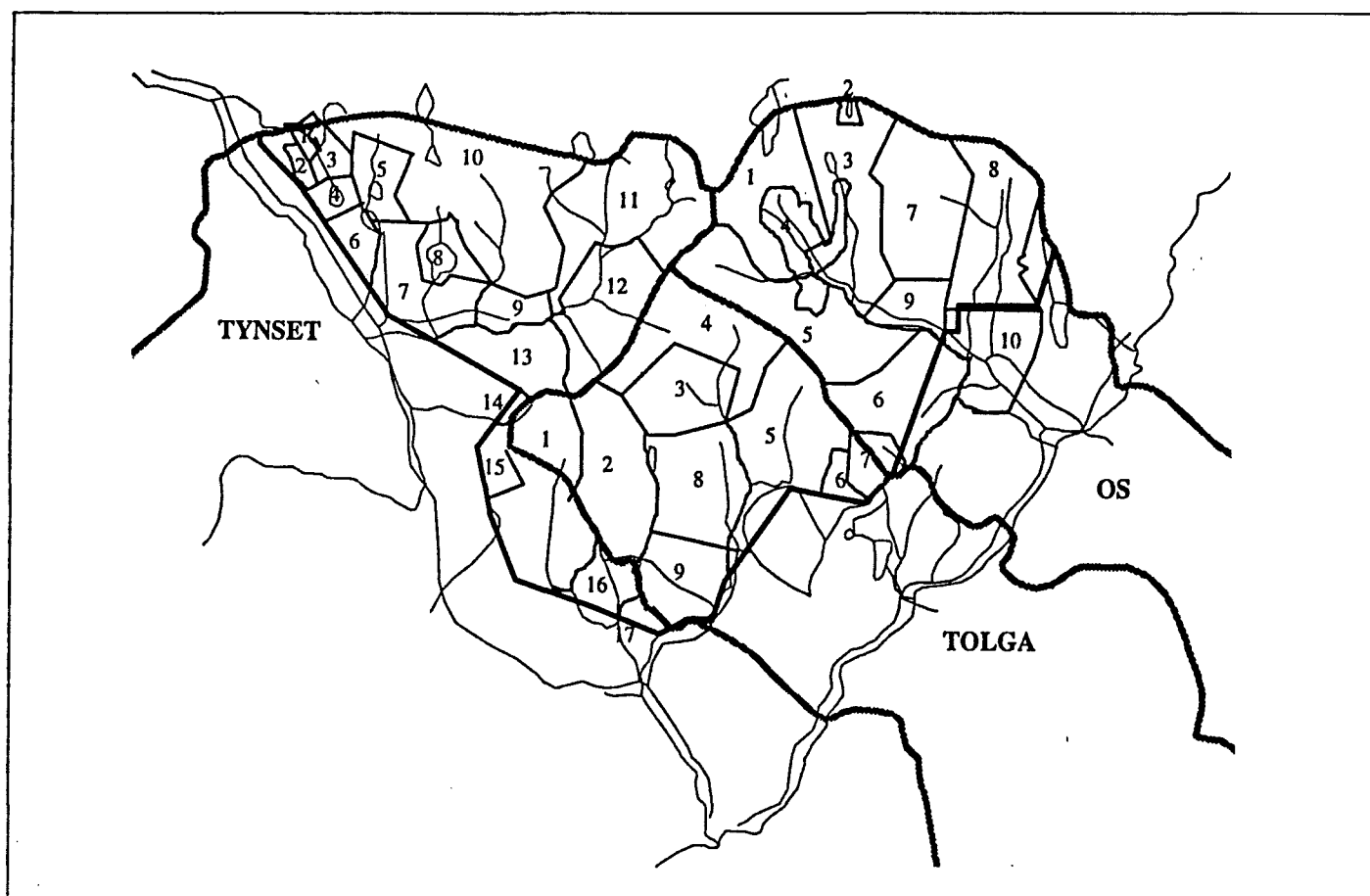
Planområdet innenfor Hedmark fylke er i Tolga og Os kommuner i sin helhet i privat eie, mens arealet i Tynset kommune i tillegg ligger som statsallmenning og kommunal eiendom. Nordlige del av Kvikne østfjell er statsallmenning, og Ytjønnan-området eies av Tynset kommune. En del setereiendommer i statsallmenninga er privat eiendom som er kjøpt fra staten. Forholdet mellom staten som grunneier og de bruksberettigede er regulert ved lover og bestemmelser, blant annet Fjellova av 1975 og Almenningsloven av 1863.

De forskjellige bruksretter har hatt stor betydning for jordbruket gjennom tidene. Grunnretts- og bruksrettsforholdene har imidlertid en komplisert bakgrunn. På flere eiendommer/områder er det ofte ulike bruksretter (kløvd eiendomsrett) som for eksempel rett til beite, slått, vedhogst m.m. (Arbeidsutvalget for Forelhogna 1988).

Figur 2 viser en grov oversikt over de forskjellige grunneierlaga, havnelaga m.v. og deres beliggenhet.

3. NÆRINGSVIRKSOMHET

Dalførene er sterkt preget av lange tider med seteraktivitet, noe som skyldes de svært gode beiteforholdene. Dette er driftsformer som har tatt hensyn til naturens bæreevne og som har gitt et verdifullt kulturlandskap (Arbeidsutvalget for Forelhogna-området 1988). Det er fortsatt en del setrer igjen hvor det drives tradisjonelt; særlig i Vingelen og Dalsbygda hvor opp i mot halvparten av eksisterende setrer er i tradisjonell drift med både slått og storfebeite (fig.3). Utnyttingen av utmarksressursene i fjellet og setertraktene i form av mosetaking, slått- og beiteområder, samt jakt og fiske, har alltid vært svært viktige for jordbruket og bosettingen i bygdene. Mosetaking og slått i fjellområdene har i dag imidlertid opphørt, mens slått- og beiteområder har fortsatt stor betydning for dagens drift. Førsankinga foregår stort sett i seterdalene, mens fjellområdet fortsatt utnyttes aktivt som beite for sau og kyr. En oversikt over omtrentlig antall husdyr på beite i planområdet vises i figur 4. Dyra går i utmarka fra ca. midten av juni til midten av september, avhengig av vær- og beiteforhold. De fleste setrene blir vedlikeholdt og brukes ved slått av setervoller, tilsyn og sanking av beitedyr, jakt og annen rekreasjon.

TYNSET

1. Botnan-Berg-Botnan jaktfelt
2. Flatfjellet sameie
3. Storlisetra jaktfelt
4. Nappsjølia grunneierlag
5. Sverjesjølia sameie
6. Bjørgan-Ween-Frengstad gr.e.lag
7. Sverja-Ya-Russu gr.e.lag
8. Falningsjøen gr.e.lag
9. Svartsjølia gr.e.lag
10. Kvikne Statsalmenning
11. Y-tjønnan
12. Grønntjønnan sameie
13. Odden og Prestlien gr.e.lag
14. Ya-Gryta utmarkslag
15. Eidsfjellet sameie
16. Magnildalen utmarkslag
17. Lonås utmark

TOLGA

1. Magnillsjøen setersameie
2. Gjera-Busjødalen havnelag
3. Øvre Londalen h.lag
4. Bratthøa saueh.lag
5. Ørvilldalen h.lag
6. Røslia-Vangsåsen h.lag
7. Langsfjelltraktene h.lag
8. Svartåsen h.lag
9. Langsetra-Ryseteråsen h.lag

OS

1. Sättåhaugen gr.e.lag
2. Dalbusjø eiendommen
3. Kløftåsen-Falken-Mastukåsen h.lag
4. Øvre Vangrøftdal gr.e.lag
5. Rabblen-Storvollia h.lag
6. Berg h.lag
7. Åslifjellet h.lag
8. Kjurrudalen h.lag
9. Åslien-Storbekkdalen h.lag
10. Dalsbygden hjemmehavnelag

Fig. 2: Havnelag og grunneierlag m.m. innenfor planområdet. Arealenes størrelse er grovt inntegnet.

M 1: 750 000

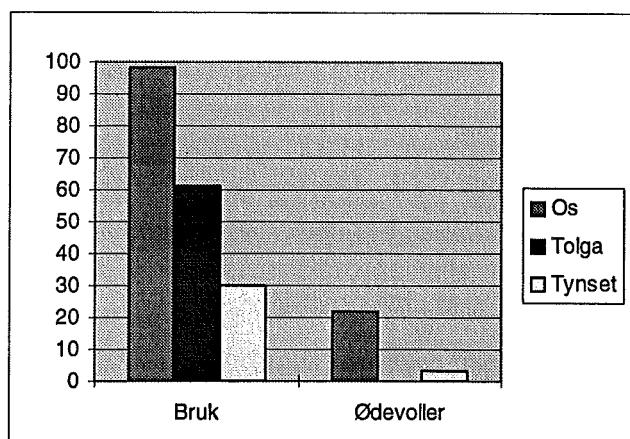

Fig. 3: Antall setrer som pr. 1993 fortsatt er i bruk, enten ved aktiv drift, slått/beite og fritidsbruk, samt setrer som helt er gått ut av bruk.

En del setrer nyttes også til utleieformål. I de siste åra har det vært en økende profilering generelt for å trekke flere turister til bygdene. Det reklameres med jakt, fiske og naturopplevelser. Et stigende antall turister har nok kommet til bygdene, men Forelhognaområdet er foreløpig relativt lite berørt av turistnæringen, og det er uttrykt at det er lite ønskelig med økt menneskelig ferdsel i området.

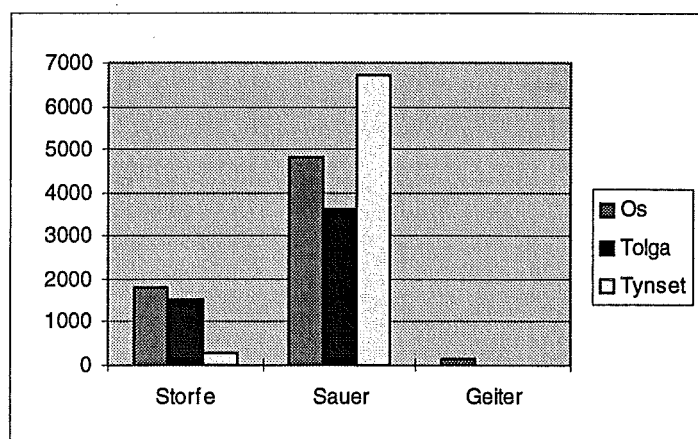

Fig. 4: Oversikt over ca. antall husdyr på beite innenfor planområdet.

Nydyrking har bare foregått i mindre skala i området. Det er i hovedsak ved setervollene dyrkingen har blitt foretatt, med unntak av enkelte større arealer i Magnildalen og i Vingelen. Store arealer med potensiell dyrkingsjord er registrert i alle de tre kommunene.

Et annet element som vises godt i landskapet, er veisystemene. Veier inn til setrene er akseptert, og de fleste er lagt godt i terrenget og er således lite skjemmende.

Innenfor planområdet er det stort sett bare bjørkeskog. Denne blir for det meste utnyttet ved hogst av ved til eget bruk. Utdriving av bjørkeskog har til nå vært lite lønnsomt. Treslagskifte fra bjørk til gran og contorta (vrifuru) har foregått i noe utstrekning, mest innenfor Tynset kommune.

4. AREALENES BETYDNING - JAKT, FISKE OG FRILUFTSLIV

Planområdet er et viktig friluftslivsområde for lokalbefolkningen i de tilgrensende bygdene. Terrengets rolige former gjør det velegnet til bruk for de fleste alderstrinn. Veinettet gjør området lett tilgjengelig sommerstid, og utenom kjøring i forbindelse med jordbruks-, seter- og skogsdrift, kan den motoriserte ferdsele til tider være ganske stor. Særlig gjelder dette i forbindelse med jakt, fiske og molteplukking. Sommerstid er de fleste veiene åpne mot betaling av bomavgift, mens de i vintersesongen ikke er brøytet.

Forelhognaområdet har vært et viktig jakt- og fangstområde til alle tider, og et bredt spekter av kulturminner vitner om aktivitet i området fra langt tilbake i historien. Jakt og fiskemulighetene er viktige for bygdene, da salg av jakt- og fiskekort gir inntekter til lagene (fig. 5). Det vises for øvrig til en nærmere beskrivelse av disse aktivitetene under omtalen av den enkelte kommune.

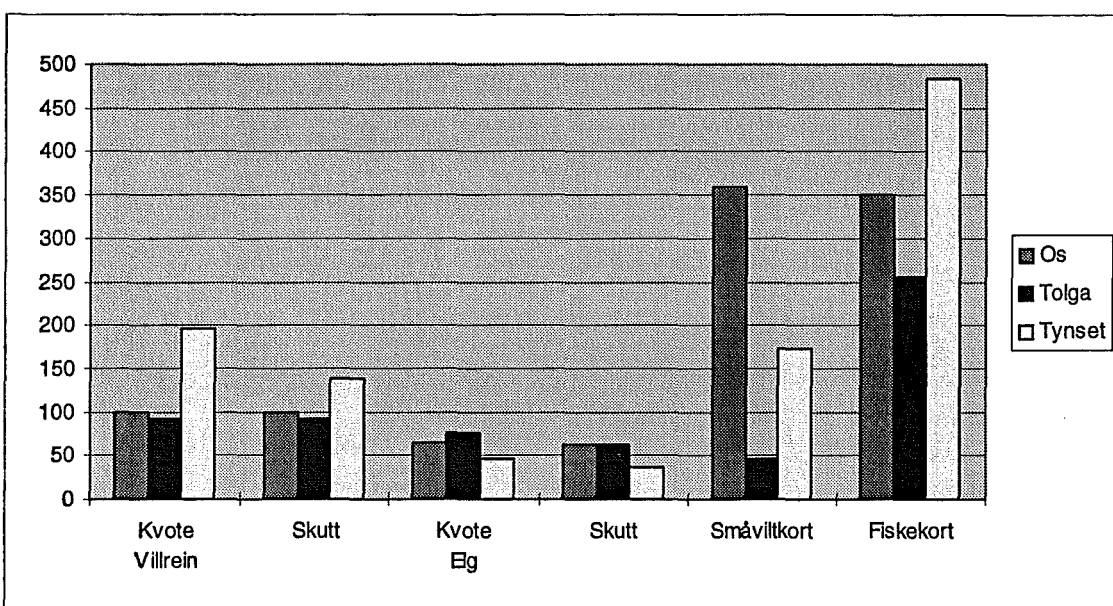

Fig. 5: Tallene viser jakt og fiskeaktiviteten i området for 1993-sesongen. For Os og Tolga gjelder tallene for hele Dalsbygda og Vingelen, mens de oppgitte tall for Tynset gjelder Kvikne Statsallmenning og de tre jaktvaldene. Kortsalget for småvilt er lavt i Vingelen, da flere felt leies ut i forbindelse med rype- og harejakta.

Områdets betydning som jaktområde er spesielt stort med hensyn på villrein- og småviltjakt. Samtlige områder er velegnet for småviltjakt, og særlig er rypa en attraktiv art som mange tilreisende kommer for å prøve jaktlykka på.

Villreinstammen i Forelhognaområdet blir regnet som en av verdens mest produktive, med en avkastning på 20 kg kjøtt pr. km². Stammen administreres av Villreinutvalget for Forelhogna. Allerede i 1800 ble det av bygdene Vingelen, Kvikne, Dalsbygda, Budal og Soknedal tinglyst kontrakt om forbud mot jakt på villrein for uvedkommende. I 1956 ble det innført forsøksvis adgang til villreinjakt i området, og Forelhogna villreinområde var et faktum. Fjellstyrene ble i et skriv fra Landbruksdepartementet pålagt å administrere jakta og sørge for oppsyn i villreinområdet. Villreinutvalget for Forelhogna ble opprettet i 1965 og er et rent rettighetsorgan. Det er gjort flere forsøk med tamreindrift i området, men dette har blitt oppgitt etter stadige tvister. Tamreindrift ble forbudt ved kongelig resolusjon i 1901.

A. INNGREP OG BRUK - OS KOMMUNE

1. INNLEDNING

1.1 OMRÅDEBESKRIVELSE

Dalsbygda i Os kommune er ei typisk fjellbygd, der primærnæringene har den største andelen i sysselsettingen. Planområdet omfatter seterdaler dominert av fjellbjørkeskog og snaufjell uten fast bosetting. Fra Dalsbygda går Vangrøftdalen mot vest-nordvest og Kjurrudalen mot nord. Ellers består området av snaufjell der Forelhogna med sine 1332 m o.h. er den høyeste toppen. Området består av flere fjellvatn/sjøer og elvene Vangrøfta, Snudda, Tverrelva og Hongåa/Tjurru. Vangrøfta, oppstrøms samløpet ved Langsåa, er gjennom verneplan IV vernet mot kraftutbygging.

Aktiv seterdrift foregår også i dag i Vangrøftdalen og Kjurrudalen. Bygningsmassen er godt bevart, og seterbebyggelsen går i Kjurrudalen opp til 850 m o.h., mens den i Vangrøftdalen strekker seg opp til 900 m o.h. I kommuneplanen (Os kommune, kommuneplan 1989 - 2000, arealdelen) er Vangrøftdalen og Kjurrudalen lagt inn som LNF-områder med spesielle naturforvaltnings- og/eller kulturlandskapsinteresser hvor det er utarbeidet egne retningslinjer for opprettholdelse av seterdrifta og bevaring av kulturlandskapet.

Området benyttes også aktivt som utgangspunkt for friluftsliv, jakt og fiske, både sommer og vinter.

1.2 EIENDOMS - OG RETTIGHETSFORHOLD

De forskjellige bruksretter har hatt stor betydning for jordbruket gjennom tidene. Grunnretts- og bruksrettsforholdene har en komplisert bakgrunn. I dag er området i privat eie, både som sameie og delte eiendommer. På flere eiendommer er det ofte flere ulike bruksretter (kløvd eiendomsrett), for eksempel rett til beite, måssåtak, vedhogst, slått m.m.

Det er organisert to grunneierlag innenfor plangrensa, disse overlapper delvis hverandre; Øvre Vangrøftdal grunneierlag og Såttåhaugen grunneierlag. I de øvrige arealene og i Kjurrudalen er det havnelaga som i praksis fungerer som grunneierlag. Havnelaga har egne regler som ble utarbeidet av Storskiftekommissjonen, mens grunneierlaga bygger på egne vedtekter (Arbeidsutvalget for Forelhogna-området 1988). Dalbusjøeiendommen, lengst nord i området, er ikke tilknyttet havnelag eller andre organisasjoner.

I Kjurrudalen er det i dag skogeier som er grunneier, men det finnes fortsatt konflikter mellom andre bruksretter til arealene. Det er innenfor plangrensa to områder med sameieskog; en felles seterskog der alle har hogstrett til egen seter.

Havnelaga er grunneiere i fjellet og innenfor plangrensa er det i Dalsbygda ei ordning med ni havnelag. Disse er Såttåhaugen havnelag, Falken-Kløftåsen-Mastukåsa havnelag, Åslifjellet havnelag, Kjurrudalen havnelag, Dalsbygda hjemnehavnelag, Berg havnelag, Åslia-Storbekkdalen havnelag, Rabblia-Storvolla havnelag og Langsfjellia havnelag. Sistnevnte har omtrent halvparten av sine arealer i Tolga kommune. Os sauehavnelag leier et beiteareal på 30 000 da i Tverrfjellet (fig. 2).

Dalsbygda Utmarksråd er en sammenslutning av ett utmarkslag, seks havnelag, veistyrene, fiskeutvalget og Dalsbygda jaktlag/jaktsameie. Rådet har en samordningsfunksjon på utmarksutnyttelsen i bygda.

1.3 TRADISJONELL BRUK

Seterdrifta i Dalsbygda går helt tilbake til den første gardsbebyggelsen som ble etablert i området. Et fenomen som særpreget seterdrifta i Dalsbygda i forhold til andre deler av landet var vekselbruket. Vekselbruket besto av at de to seterdalene Vangrøftdalen og Kjurrudalen ble brukt annenhvert år til slått og beite. Hver gard hadde setrer i begge dalene, og det ene året setra de med buskapen i den ene dalen, mens i den andre dalen ble det drevet slått. Neste år var det omvendt bruk. Vekselbruket ble praktisert for å kunne utnytte arealene maksimalt og sikre førberginga til vinteren (Daugstad 1990). Som regel hadde hver gard 3-4 setrer fordelt på de to dalene, dette var forskjellige typer setrer; vår-, sommer- og høstseter. Vår- og høstsetrene lå i de nedre delene av dalene. Vekselbruken holdt seg til 1920- årene. Etter denne tida holdt de fleste seg til ei eller to setrer og dermed ble mange setrer lagt ned. Hver enkelt gard hadde rett til, eller de hadde kjøpt, slåtteretter spredd over hele dalen. Men utmarkslåtten ble en krevende arbeidsform, og førberginga gikk etter hvert over fra slått i utmark til innmarkslått på kulturbeiter.

Et annet viktig tilskudd til vinterføret har laven kvitkrull (måsså) vært. De store fjellpartiene i området er rike på måsså, og denne var et viktig førtilskudd på alle gardene tidligere. Denne ressursbruken varte til etter krigen, men enkelte gardbrukere samlet måsså til utover 1960-tallet.

Opp gjennom årene endret eiendomsstrukturen i området karakter til slik den fortsatt er i dag, med jord samlet i tilknytning til setereiendommene. Oppsamling med jord i forbindelse med seterhusa har i den senere tid ført til en del nydyrking innen området. Fra å utnytte utmarka til slått, blir arealene i dag brukt kun til beiteområde, jfr. imidlertid omtale av jakt og fiske nedenfor.

I 1857 fikk Sättåhaugen organisert meieridrift, etter mønster fra Rausjødalen. Produktene ble lagret i jordkjellere og kunne bli hentet på høstparten eller førjulsvinteren når det var godt sledeføre. I dag finnes kun tufter igjen etter dette meieriet.

Samene har benyttet deler av området som oppholdsplass for gjeting av rein. De vidstrakte fjellviddene var gode beiteområder for reinen.

Jakt og fiske har tradisjonelt vært drevet for å gi et viktig tilskudd til kostholdet på gardene, og til hvert bruk hørte det jakt- og fiskeretter. Jakt på småvilt og storvilt har hatt gode vilkår i seterdalene, og har i perioder vært en viktig inntektskilde til økonomien. Opprinnelig var jakt og fiske forbeholdt bygdefolket, men det har etterhvert blitt utleid retter også til folk utenbygds fra (Daugstad 1990).

1.4 STØRRE TEKNISKE INNGREP

Veinettet i Dalsbygda er stort og strekker seg helt innover seterdalene. Allerede i 1897 var det kjørevei til setrene i Vangrøftdalen og Kjurrudalen. En standardheving ble foretatt på 1920-tallet, veien ble gruset og opparbeidet for kjøring med personbil. Det er tilsammen i hele bygda 107 kilometer vei av god standard. Dette har sammenheng med lett tilgjengelige grusforekomster og fortsatt drift på setrene.

Det er få inngrep som ligger i sjølve snaufjellet. En gammel ferdselsvei fra Sättåhaugen til Forelsjøen er i dag kjørbare med traktor. Denne veien kommer inn på "Pilegrimsveien" eller "Gamle Trondheimsvei" som går over til Budalen. Det har blitt opparbeidet traktorvei fra Kløftåsen og inn til Forelsjøen (Fjellveien). En veg går også fra Falken til Bubekken framfor Dalbusjøen, med en avstikker opp til Fjellsjøen, samt en i Kjurrudalen fra Ustuvollen til fylkesgrensa. Dette er de lengste traktorveiene i området, i tillegg finnes enkelte kortere veibiter i forlengelse av det bedre utbygde nettet.

I forbindelse med Forsvarets bygging av anlegg på Vardhøgda, ble det i 1988 framført ei enkel strømlinje til setrene i Kjurrudalen. Linja følger i hovedsak veien innover dalen.

Spor etter gruvedrift finnes både i og utenfor planområdet. Fossgruva, i Vangrøftdalen, var i drift fra omkring 1900 til 1920-tallet. Denne er nå sanert og gjenfylt, og kun spor etter den vises i terrenget.

2. JORDBRUK

Området i Dalsbygda som kommer innenfor plangrensa er preget av seterdalene og dens drift.

Det er i dag omtrent 120 setrer innenfor plangrensa, hvorav 38 er i aktiv drift med både slått og storfebeite. 25 setrer er i bruk som kombinasjon beite-beite/fritid, 6 driver slått-slått/fritid, 29 setrer er kun til fritidsbruk og 22 setrer er ødevoller. Av dette er det ei felleseter - Kjurrudalen fellesbeite. Enkelte av setrene er også til utleie (tall fra referansegruppa i Os,- vedlegg til kart). I området slippes sau og kyr, og to setrer driver med geiter. En eier ved Sättåhaugen har fem hester som også slippes i marka.

Av de gardbrukerne som driver setring med mjølkeproduksjon på egen seter er det mange som har dyra gående i utmark om dagen og tar de inn i en inngjerding på setervollen om natta. Ungdyr og sauer går fritt i utmarksbeite. De siste førti år har antall sauer, mjølkekyr og ungdyr økt, mens antall geiter har gått ned. Tall for 1993 viser at det i hele Dalsbygda fantes 2070 storfe, 110 mjølkegeiter og 1489 vinterføra sauer. Geiteholdets kraftige redusering de siste 30/40 åra er med på å sette preg på landskapet, med en større oppvekst av busker og trær. Omtrent 150 geiter, 4800 sauer og 1790 storfe slippes hvert år på utmarksbeite innenfor planområdet i Os kommune (tab. 1 og fig. 6).

Tab. 1: Antall husdyr på utmarksbeite innenfor planområdet.

1993	Storfe	Sauer	Geiter
Os	1788	4800	150
Totalt innenfor planområdet i Os, Tolga og Tynset	ca 3600	15100	150

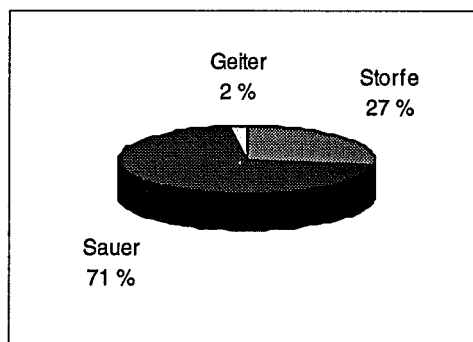

Fig. 6: Prosentvis oversikt over husdyr på utmarksbeite.

Dyrkingsarealet er nesten fordoblet fra 1945 til 1993, og det meste av føret hentes nå fra fulldyrka jord (fig.7). De som ikke er med i større fellesbeiter dyrker ofte opp sin egen setervoll til fôrareal. Siloslått på setra har i den senere tid blitt et vanlig syn.

Bensin- eller dieselaggregater gjør at mjølkeproduksjonen i dag i sin helhet er maskindrevet. I Kjurrudalen drives også mjølkeproduksjonen ved hjelp av elektrisk kraft fra strømnnett. Av mjølkeproduksjonen i 1993 ble det i Vangrøftdalen og Kjurrudalen produsert 574 872 liter kumjølke og 8 446 liter geitmjølke på utmarksbeite (fellesetrene inkludert).

Fiskevatna har fra gammelt av vært et "spiskammer" og er også i dag, sammen med jakt, en viktig tilvekst i matforsyninga.

Nedenfor følger en kort oversikt over bruk og utnyttelse innen de enkelte havnelag. For beliggenheten av disse henvises til figur 2, for kartfesting av informasjonen nedenfor henvises til figur 7d:

Dalsbygda hjemmehavnelag

Dette havnelaget ligger nærmest bygda. Området nyttes aktivt til beite, og skogen blir også utnyttet i stor grad. Området har to setrer i drift med ku. Ellers er det flere setrer i dette området som utnyttes, både til forproduksjon og beite. Seterhusene er i aktiv bruk på flere av setrene. I det samme området er det flere fritidshus.

Kjurrudalen havnelag

Innenfor havnelaget er det 19 setrer i drift med husdyr. Av disse er det 7 setre med sau. Området er intensivt brukt til beite både for ku og sau. Det er flere setrer som ikke er i tradisjonell drift. Området er preget av beite. Vegetasjonen i liene er frodig. Skogressursene utnyttes til eget forbruk og noe for salg. Det er framført høyspenningsledning inn i Kjurrudalen. De fleste setre og hytter er tilknyttet strømnettet.

Åslifjellet

Området er et fjellområde som i dag utnyttes til sauebeite. I noen grenseområder beiter ku. Det er ei saubu innenfor området. Tidligere var området også utnyttet til måssåtak.

Åslia-Storbekkdalen havnelag

Innenfor havnelaget er det 8 setre i drift, hvorav 5 setre med mjølkeproduksjon. I dette området er arealene intensivt utnyttet til beite både med ku og sau. Vegetasjonen er artsrik, med frodige bjørkelier.

Berg havnelag

Innenfor havnelaget er det 7 setre i drift, hvorav 5 med mjølkeproduksjon. Området blir sterkt utnyttet til beite for sau, geit og ku. En del av fjellområdene var tidligere sterkt utnyttet til måssåtak.

Rabblia-Storvollia havnelag

Innenfor området er det 12 setre i drift, hvorav 11 med mjølkeproduksjon. Området blir sterkt utnyttet til beite for ku og sau. En del av området er i tillegg utleid som beiteområde for sau med Os sauhamnelag som leietaker. Fjellområdene var tidligere sterkt utnyttet til måssåtak. Det er ei bu i fjellet som er åpen.

Kløftåsen-Falken-Mastukåsen havnelag

Innenfor området er det 21 setre i drift, hvorav 15 med mjølkeproduksjon. Området er intensivt utnyttet til beite for sau, geit og ku. Det er flere setre i området som ikke er i tradisjonell drift. Noe av fjellområdene var tidligere utnyttet til måssåtak.

Såttåhaugen havnelag

Innenfor området er det 5 setre i drift; 4 med mjølkeproduksjon og 1 saueseter. To setre arbeider aktivt med seterturisme. Området er sterkt utnyttet til beite for sau og ku. En del av området er utleid til beiteområde for sau med Os sauhamnelag som leietaker.

Dalbusjøeiendommen

Det er ingen setre i aktiv drift på eiendommen i dag. Området benyttes til beite for sau. I tidligere tider ble eiendommen benyttet til fjellslått, hestebeite og som værhavn.

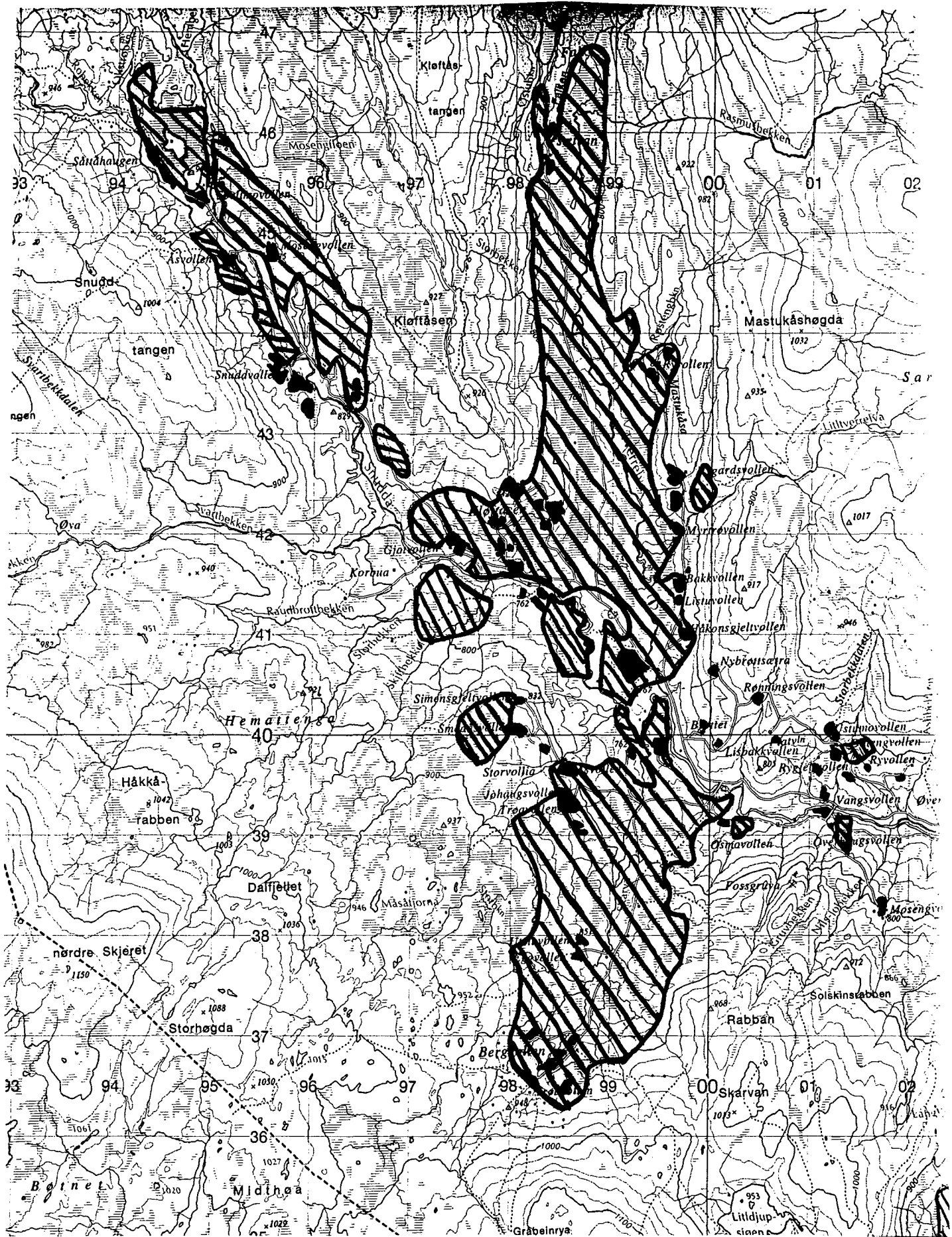

Fig. 7 a): Dyrket mark og potensiell dyrkjingsjord i Vangrøftdalen. M 1 : 50 000

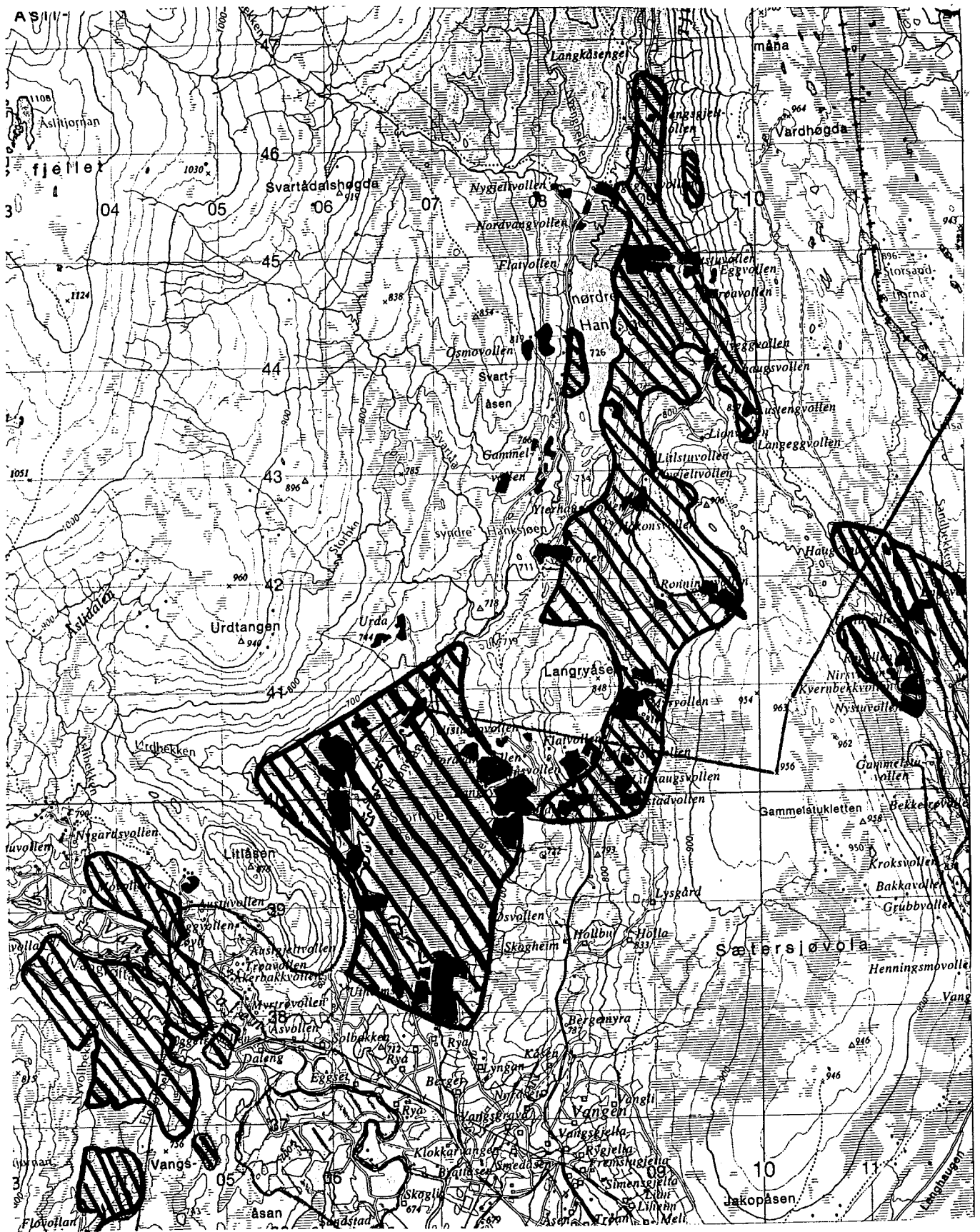

Fig. 7 b): Dyrket mark og potensiell dyrkingsjord i Kjurrudalen. M 1 : 50 000.

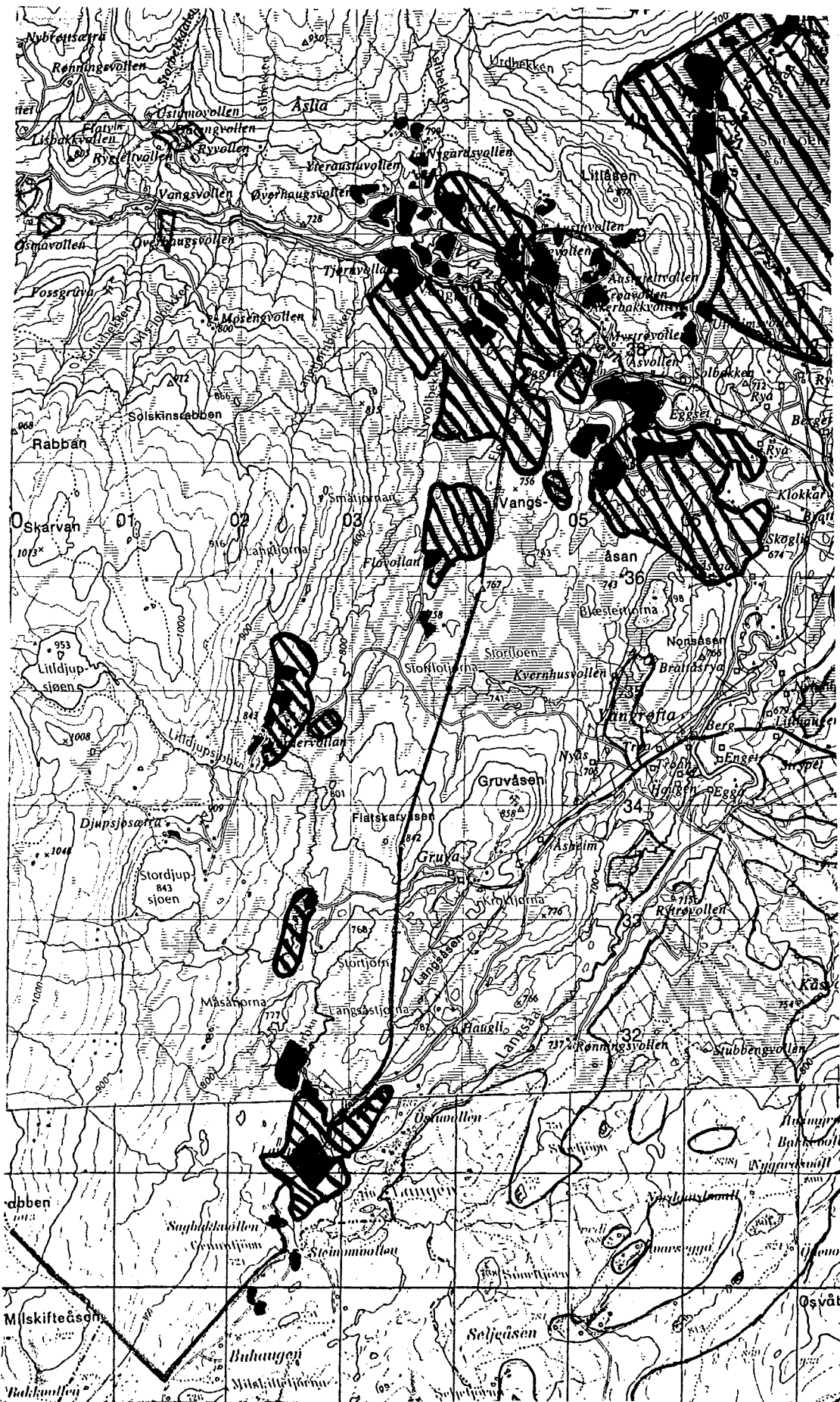

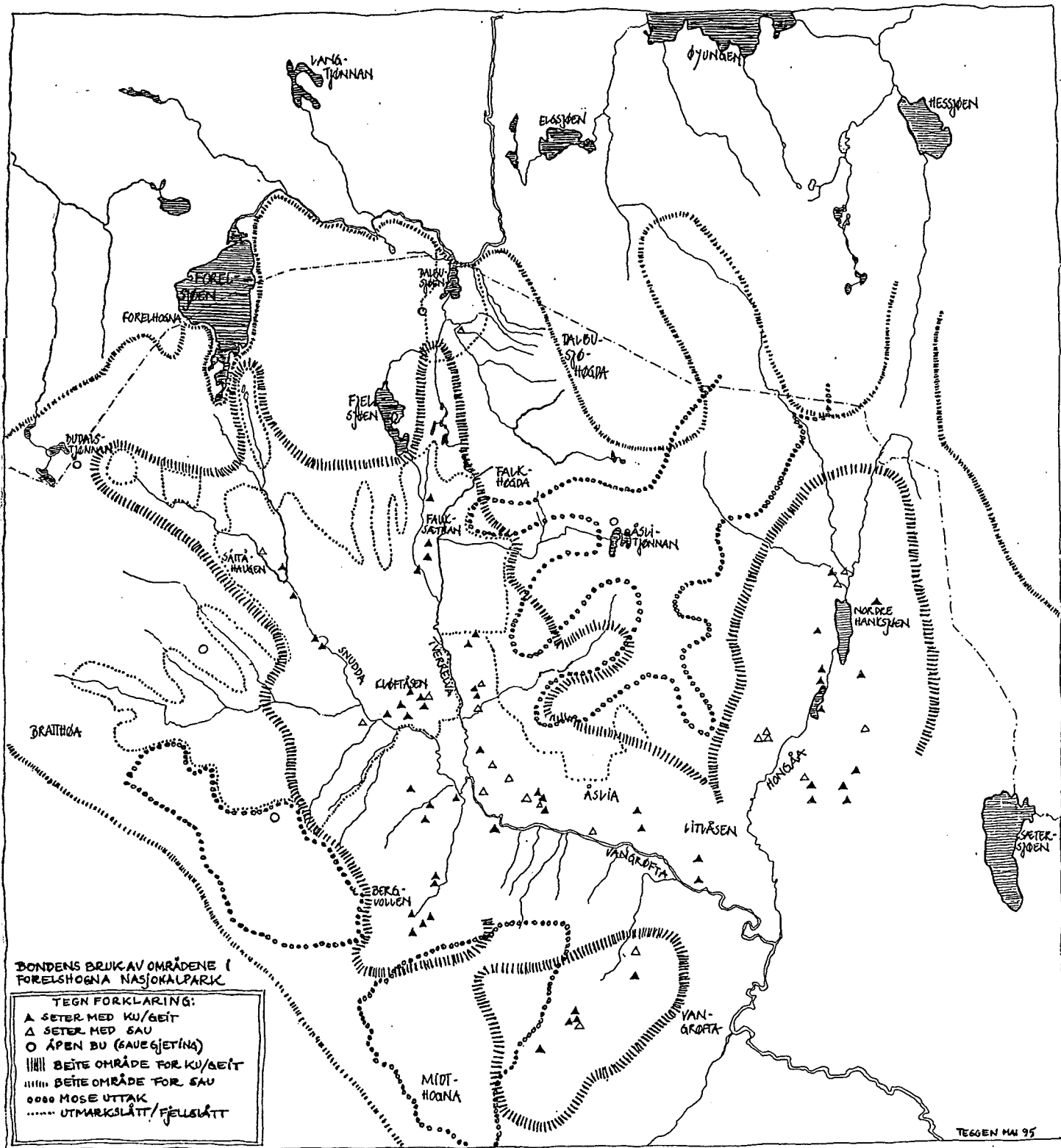

Fig. 7 c): Dyrket mark og potensiell dyrkingsjord i Vangrøftdalen / Langenområdet.
M 1 : 50 000

Figur 7 d) Jordbruksnæringens utnyttelse av arealene innenfor plangrensen i Os

3. SKOGBRUK

Gruvedrifta på Gruvåsen og ved Rørsverket (fra ca. 1644) var avhengig av mye ved, og under denne drifta ble skogen nesten uthogd. Fram til 1791 var all skog i og rundt Dalsbygda allmenningskog (Kongens allmenning). I 1792 ble så skogen delt opp i teiger og fordelt på alle gardsbruka. Furuskogen har ikke etablert seg i traktene etter at Rørsverket hogde ut skogen, og det har etter den tid derfor vært drevet lite tømmerhogst. Skogen i setertraktene var preget av hard utnytting også fra seterdrifta. Etter at også fullseterbruket og seterdrifta generelt avtok, skiftet landskapet karakter fra et skogløst, åpent landskap til et bjørkeskoglandskap.

Skoggrensa er som nevnt påvirket av hogst fra gruvedrifta og seterdrifta, samt fra sterkt utmarksbeite. Den går i dag opp mot 900 m o.h. Furuskogen vokser nede i Dalsbygda til ca. 700 m o.h., men det er lite barskog i bygda. I 1993 var avvirkningen av barskogen verdsatt til 390 000 kroner. Innenfor plangrensa vokser stort sett bare løvskog. Bjørkeskogsarealet innenfor plangrensa er på ca. 109 000 dekar og tilveksten er beregnet til ca. 4 000 m³. I dag har bjørkeskogen stor betydning som brenselsressurs både til privat bruk og for salg av ved.

Skogsdrifta i seterstrøka består stort sett av vedhogst i bjørkeskogen. Innenfor Vangrøftdalen og Kjurrudalen er det i dag to områder med sameieskog, derav en felles seterskog der alle har hogstrett til egen seter.

Det har ikke vært drevet med skogreisning av større betydning innenfor området. Enkelte grunneiere i Litjåsen, Åslia, Storbekkdalen og Kløftåsen har plantet litt bartrær på spredte lokaliteter.

4. MASSETAK

Tilgangen på lokale masseforekomster regnes som god, og det er åpnet flere massetak for vedlikehold av veinettet i området. I Vangrøftdalen ligger de åpnete masseforekomstene ved Snuddvollen, vest for Tverrelva og Trøavollen. I Kjurrudalen er det åpnet kun et massetak og det ligger sør for Nordre Hanksjø. Langs veien opp til Stordjupsjøen er et massetak åpnet ved Nordervollen.

GEOfuturum foretok sommeren/høsten 1994 en vurdering av masseforekomster i området som faller inn under plangrensa til Forelhogna. Supplerende registreringer ble foretatt i juni 1995. Hovedformålet med undersøkelsene var å finne fram til et rimelig antall massetak som kan dekke behovet for grus til veinettet i området på en tilfredsstillende måte. Planområdet ble delt inn i 5 veivedlikeholdsområder. Konklusjoner fra GeoFuturums undersøkelser i Os:

Kjurrudalen veivedlikeholdsområde

De masseforekomstene som finnes innenfor Kjurrudalsområdet frarådes utnyttet av kvalitetsmessige grunner. Som hovedforsyningskilde for Kjurrudalen anbefales grustaket på Henningsmoen. Hvis forsyningen fra dette taket blir stanset, anbefales det å forhandle om uttak fra Vangrøftdalen.

Vangrøftdalen veivedlikeholdsområde

For framtidig forsyning av Vangrøftdalen veivedlikeholdsområde anbefales det å benytte slitelagsgrus fra masseforekomst vest for Tverrelva og massetaket på Henningsmoen. Det er også aktuelt å ta i bruk masseforekomster ved Jotvollen. En forekomst sør for Tverrelvbrua vurderes som reservekilde. Alle andre massetak i området blir anbefalt nedlagt og restaurert.

Forekomsten sør for Kløftåsen (Jotaeskeren) bør skjermes mot uttak av landskapsmessige grunner.

5. FRITIDSBEBYGGELSE, BUER OG NAUST

Anslagsvis 124 hytter og 29 buer ligger i området innenfor plangrensa. Hyttene ligger i bjørkeskogsbeltet med en stor overvekt i Vangrøftdalen, med tettest konsentrasjon i Åslia, i tillegg til området ved Nordervollen og Stordjupsjøen. Fiskebuer og naust er satt opp ved flere av sjøene, og de fleste av disse er i privat eie. De åpne buene (som beskrevet i tabell 2) står stort sett i snaufjellet, med unntak av tre buer i Kjurrudalen som ligger i bjørkeskogsbeltet. Tilsammen ligger omkring 20 av hyttene og naustene i snaufjellet.

Det er fire eksisterende/planlagte byggeområder for fritidshus innenfor planområdet. Disse ligger ved Djupsjølia, Langen, Nordervollen og Åslia. Av disse er det i Åslia tillatt med 45 fritidshus hvorav 24 er eksisterende og godkjente tomter. I de tre andre feltene er godkjent antall fritidshus utbygget.

Tab. 2: Oversikt over buer i fjellet innenfor planområdet i Os kommune i 1994.

Hytte/Bu	Sted	Eie	Status
Bu	Vest for Dalbusjøen	Dalsbygda jaktlag/jaktsameie	Åpen
Bu	Rundfloen	Såttåhaugen grunneierlag og private grunneiere v/Dalsbygda jaktlag/jaktsameie	Åpen
Bu	Håkkårabben	Dalsbygda jaktlag/jaktsameie	Åpen
Bu	Åslitjønnan	Dalsbygda Sams Sausanking og Dalsbygda jaktlag/jaktsameie	Åpen
Bu	Tverrfjellet	Os sauehavnelag	Låst
10 buer	Forelsjøen	Privateide	Fiskebuer
4 buer	Fjellsjøen	Privateide	Fiskebuer
2 buer	Litjdjupsjøen	Privateide	Fiskebuer

6. JAKT

Jakt på småvilt, fugl og storvilt har gode vilkår i seterdalene, og det har tradisjonelt vært drevet for å gi et viktig tilskudd til kostholdet på garden. Til hvert bruk hørte det fiske- og jaktrett.

Tidligere var rettighetene forbeholdt bygdefolket, men etterhvert ble det åpnet for utleie av jakt- og fiskerett til folk utenbygds fra. Jakta har fortsatt stor betydning både til matauk og rekreasjon.

Dalsbygda jaktlag/jaktsameie, ble opprettet 1929 og administrerer jakta i området sammen med Såttåhaugen grunneierlag, Øvre Vangrøftdal grunneierlag og Dalbusjøeiendommen. Det jaktes på rein, elg og småvilt (tab. 3).

Elgjakt og jaktlagsgrenser i Dalsbygda organiseres av Dalsbygda jaktlag/jaktsameie, Øvre Vangrøftdal grunneierlag og Såttåhaugen grunneierlag. Bygda er delt inn i tre forskjellige felt (terreng), og i tre jaktlag. Terrengene er Kjurrudalen og Setersjøen i nord og øst, Rabblia og Åsan sør og vest i bygda, og det tredje feltet er Vangrøftdalen i nord-vest. Jaktlagene rullerer bruken av terrenget hvert år slik at jegerne får jakte på forskjellige terreng. Lengst nord i Vangrøftdalen organiseres jakta av Øvre Vangrøftdalen grunneierlag. Feltet leies ut hvert år og da i hovedsak til grunneiere. Elgkvota var i 1993 på 64 dyr og 63 ble skutt.

Villreinstammen forvaltes i fellesskap med grunneierne fra de øvrige områder som sokner til Forelhognaområdet. Reinsjakta i Dalsbygda er delt på tre rettighetshavere; Dalsbygda jaktlag / jaktsameie, Såttåhaugen grunneierlag og Dalbusjøeiendommen. Fellingstillatelsen på reinen var i 1993 på 100 dyr, av dette ble det skutt 98.

Som oversikten nedenfor viser ble det solgt omtrent 360 småviltkort i Dalsbygda i 1993-sesongen.

Tab. 3: Oversikt over jaktresultater på storvilt, samt solgte småvilt- og fiskekort. Tallene som er oppgitt omfatter hele Dalsbygda sogn.

1993	Villrein		Elg		Småviltkort	Fiskekort
	Kvote	Skutt	Kvote	Skutt		
Os	100	98	64	63	360	350
Totalt innenfor planområdet i Os, Tolga og Tynset	400	341	174	153	578	1089

7. FISKE

Fisket i Dalsbygda administreres av seks fiskeforeninger. Disse driver i fellesskap et klekkeri og to settefiskdammer. Målet er å bygge flere små settefiskdammer og på den måten satse på den stede egne fiskestammen i de enkelte fiskevatn. Det første klekkeriet i bygda ble anlagt i 1931.

To tjøenner, Åslitjønnan og Svarttjønna, er oppdemt for å bedre fisket.

Innenfor plangrensa er området delt opp i 5 fiskekortområder. Kortet gir rett til stangfiske, mens garnfiske er forbeholdt grunneierne. Antall solgte fiskekort i hele Dalsbygda for 1993 ligger mellom 350 og 400 kort. Det er nesten utelukkende ørret som fiskes, og den finnes i de fleste vatna i området.

8. FRILUFTSLIV/ARRANGEMENTER

Fjellområdene i Dalsbygda er aktivt brukt i fritids- og rekreasjonsøyemed til alle årstider. Et bredt, umerket stinett går sommerstid i området, med forgreininger fra Litl- og Stor Djupsjøen, Kjurrudalen, Åslia, Falksetran og Såttåhaugen. Vinterstid er det få oppkjørte løyper i fjellet, men snøscooterspor etter transport til setrene/hyttene går innover dalene. Hvert år like før påske, arrangeres turlangrennsløpet "Dalrennet". Dette starter inne ved setrene i Vangrøftdalen og går framover dalen til Dalsbygda sentrum.

IL Nansen har seks orienteringskart som ligger innenfor plangrensa. I Kjurrudalen er disse kartene "Svartåsen/Ola" (M 1:15 000, ca. 10 km²), "Undliåsen" (M1:15 000, ca. 9,1 km²) og "Langryåsen" (M 1:15 000, ca. 10,5 km²). De tre siste kartene ligger i Vangrøftdalen; "Rabbli/Gruvåsen" (M 1:20 000, ca. 24,2 km²), "Skarvdalen" (M 1:15 000, ca. 9,3 km²) og "Storvollia" (M 1:15 000, ca. 10, 3 km²). "Rabbli/Gruvåsen" ble utgitt i 1972, men er ikke i bruk i dag. De to andre kartene i Vangrøftdalen er i den senere tid også lite benyttet.

Om sommeren er det satt opp tur-orienteringsposter ute på noen av kartene, og vinterstid er poster for ski-o-jeger'n satt ut. Tur-o-postene ligger stort sett på de vanlige o-kartene; i dalene / dalsidene, mens poster for ski-o-jeger'n også ligger i snaufjellet og foregår på kart i målestokk 1:50 000.

B. INNGREP OG BRUK - TOLGA KOMMUNE

1. INNLEDNING

1.1 OMRÅDEBESKRIVELSE

Planområdet i Vingelen består av høgfjell, seterdaler, bjørkeskog og noe furuskog. Hovedområdene er Magnillsjøan/Busjødalen, Langsetra, Svartåsen, Londalen og Ørvilldalen. Skoggrensa går opp til 900 - 950 m o.h. og den høyeste toppen innenfor plangrensa er Bratthøa, nord i kommunen, med 1221 m o.h. Ørvilla, Lona og Gjera er de største elvene.

Setrene er spredt over et stort areal, men er lokalisert til mer og mindre avgrensa setergrender. Seterbebyggelsen strekker seg opp mot 880 m o.h. Vingelen og Vingelsåsen er i kommuneplanens arealdel avmerket som spesielle kulturlandskap med egne retningslinjer. Den tradisjonelle seterdrifta gjør at kulturlandskapet holdes i hevd, og intensjonen i kommuneplanen er at dette miljøet må søkes opprettholdt. Det resterende området som ligger innenfor plangrensa, er i kommuneplanens arealdel avmerket som LNF-områder med spesielle naturforvaltningsinteresser (vilt, naturvern og friluftsliv), i tillegg til den vanlige rettsvirkningen (Tolga kommune. Kommuneplan - Arealdelen 1989 - 2000).

1.2 EIENDOMS- OG RETTIGHETSFORHOLD

Fjellstrekningene i Vingelen ble av Høifjellskommisjonen i 1934 fastslått til ikke å være statsallmenning, og det ligger i dag som sameie.

Grunneiendomsretten i fjellet forvaltes av Vingelen sameie og Tolga utmarkslag, mens Magnillsjøan setersameie forvalter grunnen innenfor sitt område. Utmarksressursene blir forvaltet gjennom Vingelen utmarkslag, Tolga utmarkslag og Magnillsjøan setersameie innen sine respektive områder. Vingelen utmarkslag har forskjellige underutvalg som jaktutvalget, fiskeutvalget og veisameiet.

Havneretten forvaltes av havnelaga og innenfor plangrensa finnes det ti havnelag, åtte for storfe og to for sau: Lia/Lonsjølia havnelag, Berget havnelag, Svartåsen havnelag, Ørvilldalen havnelag, Langsetrene og Ryseteråsen havnelag, Øvre Londalen havnelag, Storøya havnelag, Røslia og Vangsåsen havnelag, Gjera/Busjødalen sauhavnelag og Bratthøa sauhavnelag, samt Magnillsjøan setersameie og Langsfjellia havnelag som er havnelag for både storfe og sau. I tillegg finnes også fellesetere/fordyrkingslag: Langsetra felleseter, Ryseteråsen felleseter, Båvolhauan fordyrkingslag, Ulvåsrya fordyrkingslag og Gjerenga beite- og fordyrkingslag. Langsfjellia havnelag har omtrent halvparten av sine arealer i Os kommune (fig. 2).

A/S Bratthøa sauhavnelag ble stiftet i 1917 og er landets eldste saueseter. Den har vært i drift i alle år siden stiftinga.

1.3 TRADISJONELL BRUK

Jordbruk og februk har vært de viktigste næringsveiene i Vingelen. I perioden da bergverksdrifta krevde det, var også kullbrenning ei viktig næring. Fjelltraktene var gjenstand for utnyttelse ikke bare til fangst og jakt, men også til seterbruk, fjellslått og måssåtak allerede fra før siste halvdel av det 17. århundre. I matrikler fra slutten av 1600-tallet og begynnelsen av

1700-tallet er det oppført setrer under de fleste gardene, i tillegg til en stor utstrekning av markslåtter. Senere registreringer som er gjort viser at ca. 300 markslåtter har vært i bruk. Måssåtak var også ei viktig forklaring, og bruken av dette var omfattende helt opp til midten av dette århundret. 60 - 80 måssålass var et årvisst kvantum for en middels gard.

I utmarka lå det ei stor husmasse som hadde tilknytning til utnytting av utmarksressursene; slått, beite og måssåplukking. Det var enkelte gardar som hadde opp til 20 utmarksløer. På setrene var det mange hus, noe som er et uttrykk for driftsmåten med f.eks. egne bygninger for hvert dyreslag. Omkring 1900 hadde hver gard to setrer, vårseter og høstseter. Toseter-systemet var til blant annet for å spare utslåttene. I perioden 1925 - 45 ble det meste av toseterdrifta avvirket, og det kom en drastisk nedgang i høsting av utmarksressursene.

Kunstgjødsel og kraftfôr ble tatt i bruk mellom 1900 og 1910 og var noe av årsakene til at det gradvis begynte å gå tilbake med utnyttelsen av utmarka, da først og fremst markslåttene. Mye av grunnlaget for tosetersystemet falt bort da det ble slutt på å slå i utmarka. De siste utmarksslåttene ble høstet rundt 1950.

1.4 STØRRE TEKNISKE INNGREP

Foruten kraftlinjer og veier er dalene og fjella i Vingelen lite preget av tekniske inngrep.

Kraftlinjer er ført fram til setrene i Ørvilldalen, Kvannberget og Øyan. Setergrendene lengst nord har tilgang på elektrisk kraft via lysnettet, ellers kommer elektrisiteten fra dieseldrevne aggregater.

Den aktive bruken av utmarka i Vingelen førte til et større behov for ferdselsårer. Seterveiene ble opparbeidet til å være framkommelig med bil på 1950 - 1960-tallet. Det er i setertraktene et bilveinett på ca. 90 kilometer, og disse er om sommeren åpne mot betaling av bomavgift.

2. JORDBRUK

Innenfor plangrensa i Vingelen ligger det 61 setrer, inkludert 2 fellessetrer med mjølkeproduksjon og 2 sauesetrer. Ved de fleste setrene utnyttes marka til slått eller beite, og fortsatt er omtrent halvparten av setrene i aktiv drift med både slått og beite. Det har de siste åra vært interesse for etablering av nye setrer og det kan være mulig å ta opp igjen driften på en del av de som i dag er nedlagt. Setrene er stort sett lokalisert og avgrenset i setergrender. På de tradisjonelle setrene slippes både ku og ungdyr i utmarka, mens på fellessetrene beiter mjølkekyr på dyrka kulturbeiter, og ungdyra slippes i utmarka. De fleste enkeltsetre har nå også dyrka kulturbeiter der kyrne holder seg om natta/deler av dagen.

Med dagens drift er en i dag avhengig av en viss grad av mekanisering. Mjølke-maskina og kjøleutstyr for mjølk har blitt viktige hjelpemidler. Elektrisk kraft kommer vesentlig fra dieseldrevne aggregater. I dag har setergrendene lengst nord (Ørvilldalen og Kvannberget/Øyan) elektrisk kraft via lysnettet, dette er også aktuelt å legge inn i flere setergrender.

Meierileveransene fra setrene var i seterperioden i 1993 på 471 705 liter mjølk, fordelt på 41 leverandører. Det var 750 mjølkekyr (150 kyr på fellesbeite) og 780 ungdyr på utmarksbeite (tab. 4 og fig. 8).

Det slippes ca. 3600 sau på beite i Vingelen hvert år, og saubeitinga forvaltes gjennom de to havnelaga. Virksomheten drives i fellesskap av saueholderne, og gjeter blir ansatt for å føre tilsyn med dyra. For å lette innsankinga, er det anlagt flere skillekorer innenfor området.

Tab. 4: Antall husdyr på utmarksbeite innenfor planområdet.

1993	Storfe	Sauer	Geiter
Tolga	1530	3600	0
Totalt innenfor planområdet i Os, Tolga og Tynset	ca 3600	15100	150

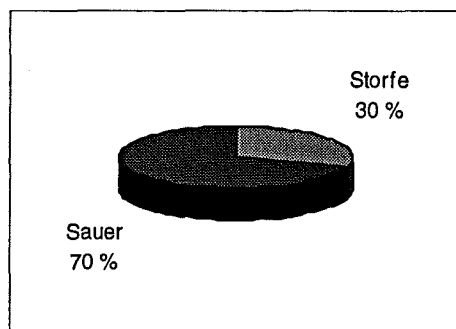

Fig. 8: Prosentvis oversikt over antall husdyr på beite.

Det er de siste 20 - 30 åra blitt nydyrket omtrent 2400 dekar mark i seterområdene (av totalt 11 000 dekar i Vingelen). Det ligger fortsatt store dyrkbare ressurser i setermarka, og det er aktuelt med videre nydyrking i tida som kommer (fig. 9).

3. SKOGBRUK

Skogarealene i Vingelen består av omtrent 107 600 dekar bjørkeskog og 22 000 dekar furuskog. Bjørkeskogen har tradisjonelt vært nyttet til vedproduksjon og til massevirke. De siste åra har anslagsvis 3000 m³ blitt levert til industriformål. Tilveksten på bjørkeskogen er beregnet til å være 0,1 m³ pr. dekar. pr år.

Fra opprinnelige sameier har bortimot all skogbevakst mark blitt utskiftet til eneeie. All skog er nå i privat eie, og skogarealet er inndelt i teiger.

Innenfor det området i Vingelen som faller inn under plangrensa, domineres skogsbildet av bjørk med få, spredte furutrær. I Langseterlia, fra Gardsvollen til Storsteinbekken, er det anlagt et skogreisningsfelt med treslagsskifte fra bjørk til gran og furu. Dette er det eneste skogreisningsfeltet i Vingelen innenfor plangrensa.

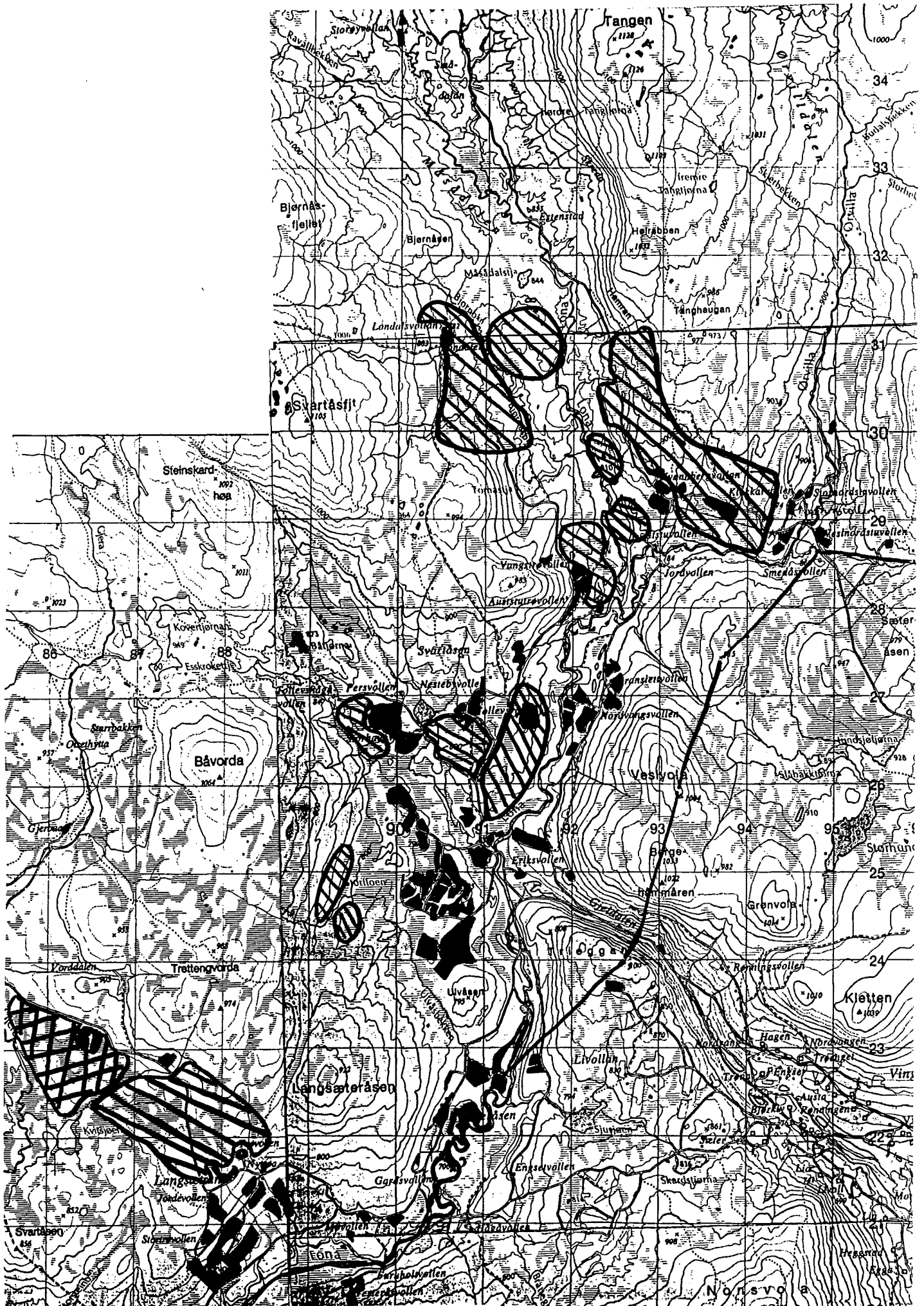

Fig. 9 a): Gjødsløst kulturbeite , dyrket mark og potensiell dyrkingsjord i Londalen og Langsetertraktene. M 1 : 50 000, forminsknet 10%.

4. MASSETAK

Det er tatt opp flere massetak til bruk for grusing av veiene, og tilgangen på lokale masser er regnet som god. Innenfor plangrensa ligger det flere massetak som både er i bruk i dag og en del som har blitt avsluttet, planert og tilbakeført. De fortsatt eksisterende og brukte finnes ved Butjønna, Vorddalen, nord for Langsetra, samt flere forekomster i lia ved Ryseteråsen og innover Londalen. Det godt utbygde veinettet krever et årlig behov for grusing, og det brukes ca. 2000 m³ grus til løpende vedlikehold.

I Olaberget ligger et steinbrudd med Tolgagranitt hvor det tas ut blokker for salg. Bruddet har vært i drift siden sist på 40-åra.

GEOfuturum foretok sommeren/høsten 1994 en vurdering av masseforekomster i området som faller inn under plangrensa til Forelhogna. Supplerende registreringer ble foretatt i juni 1995. Hovedformålet med undersøkelsene var å finne fram til et rimelig antall massetak som kan dekke behovet for grus til veinettet i området på en tilfredsstillende måte. Planområdet ble delt inn i 5 veivedlikeholdsområder. Konklusjoner fra GeoFuturums undersøkelser i Tolga:

Londalen-Ørvilldalen veivedlikeholdsområde

Det finnes svært få løsmasseforekomster med en akseptabel veiteknisk kvalitet i området. En forekomst nord for Ulvåsbekken foreslås gitt status som stamgrustak for veivedlikeholdsområdet. Utdriften reguleres gjennom en drifts- og rehabiliteringsplan. En forekomst i Gjeldalen utenfor planområdet registreres som aktuell leverandør av slitelagsgrus, spesielt til Ørvilldalen og Måsådalen, men også til det øvrige veinettet der dette anses som hensiktsmessig. Alle andre massetak i veivedlikeholdsområdet nedlegges. Rehabilitering kan være aktuelt for en del av takene.

Magnilla veivedlikeholdsområde

Det anbefales at en forekomst ved Butjørna og forekomsten ved Ryan får status som stamgrustak i området. Dersom Ryan ikke kan aksepteres på grunn av bruken av nærområdet, bør forekomsten ved Butjørna også kunne forsyne veinettet i Magnillas dalgang.

5. FRITIDSBEBYGGELSE, BUER OG NAUST

Innenfor plangrensa finnes det omtrent 60 hytter og buer. Enkelte av disse er knyttet til næringsvirksomhet, jfr. sauehavnelaga, mens andre eies av innenbygds- eller utenbygds personer og benyttes til fritidsformål.

Vingelen Utmarkslag har oppført en del hytter/buer til bruk i forbindelse med allmenn ferdsel og fiske. Noen av disse leies ut sammen med fiske på sommerstid, mens andre står åpne til bruk for ferdefolk (tab. 5). På vinterstid er alle buene åpne for allmenn ferdsel.

Utleie av hytter/buer og setrer har hatt en stigende tendens de senere åra, og det er lagt tilrette for en organisert utleievirksomhet gjennom Vingelen Turistinformasjon.

Det er ikke anlagt hyttefelt i området, og hyttene ligger spredt i bjørkeskogsbeltet innover seterdalene. I snaufjellet er det oppført 14 hytter/buer. Flere av bygningene er lokalisert til nærområdet ved sjøene. I tilknytning til fisket på sjøene er det satt opp naust ved Magnillsjøen, Gjersjøen og Bjørntjønnan.

Tab. 5: Oversikt over buer i fjellet innenfor planområdet i Tolga kommune i 1994.

Hytte/Bu	Sted	Eie	Status
Bu	Sørvest for Bratthøa (Trøombua)	Privat	Åpen
Bu/gamme	Ved Eventjønnoen	Vingelen Utmarkslag	Åpen
Bu/gamme	Østsida av Nordre Gjersjøhøa	Vingelen Utmarkslag	Åpen
Bu	L. Gjersjøen	Privat	Låst
4 buer	Gjersjøen	2 privateide 2 v/Vingelen Utmarkslag	Låst Ei er åpen, jakthytta er låst
2 buer	Bjørntjønnoen	Privat Vingelen Utmarkslag	Låst Åpen om vinteren
Hytte	Bratthøvollen	Vingelen Utmarkslag	Åpen om vinteren
Hytte	Koversjøen	Vingelen Utmarkslag	Åpen om vinteren
Hytte	Holsethytta, Simagjera	Privat	Låst
Hytte	Storbekkbua	Vingelen Utmarkslag	Åpen

6. JAKT

Jakt og fiske forvaltes gjennom Vingelen Utmarkslag (jaktutvalget og fiskeutvalget). Utmarkslaget organiserer 81 av i alt 97 grunneiere. Rype, hare, reinsdyr og elg er de mest jaktede artene (tab. 6). I tillegg jaktes det også på hjort, rådyr, bever og sporadisk storfugl og orrfugl. Salget av jaktretter bringer årlig store beløp inn til bygda. Utmarkslaget har de siste åra engasjert oppsynsmann til å utføre tilsyn med ferdsel, fiske og jakt.

Villreinstammen forvaltes i fellesskap med grunneierne fra de øvrige områdene som sokner til Forelhognaområdet. Rettighetshavere i villreinområdet er Vingelen Utmarkslag og Magnillsjøan setersameie. Kvota for Vingelen og Magnillsjøan tilsammen under reinsjakta 1993 var 105 rein, der fellingsresultatet ble 104 dyr.

Jaktutvalget driver vintertelling på elg og rådyr for å få en oversikt over vinterstammen som står i barskogen. Jaktkvota på elg var i 1993 for hele Vingelen og Magnillsjøan på 80 dyr, av dette ble 67 felt.

Alle som er tildelt elg kan også jakte på hjort. For 1993 var kvota på 11 dyr, men fellingsresultatet ble null.

Det drives også rådyrjakt i bygda og kvota var i 1993 på 40 dyr, hvorav kun 10 ble skutt. Under småviltjakta i Vingelen ble det i 1993 skutt 235 ryper, 59 harer og 4 storfugl. Beverstammen ser ut til å vokse, og det ble under 93-sesongen skutt 1 bever. Det ble solgt 45 kort på småvilt, i tillegg til at det for rype- og harejakta leies bort 9 felt med tillatelse til 4 geværer på hvert felt. Leiekontraktene gjelder for tre år.

Tab. 6: Oversikt over storviltjakt samt antall solgte fiske- og småviltkort.

1993	Villrein		Elg		Småviltkort	Fiskekort
	Kvote	Skutt	Kvote	Skutt		
Tolga	105	104	80	67	45	255
Totalt innenfor planområdet i Os, Tolga og Tynset	400	341	174	153	533	834

7. FISKE

Fisket i Vingelen er organisert gjennom en kortordning som sikrer fiskerne tilgang til en rekke fiskevatn og vassdrag. Enkelte av vatna er i privat eie, men er etter avtale med fiskeutvalget innlemmet i fiskekortordningen. Det ble i 1993 solgt ca. 255 fiskekort i Vingelen. Ørreten er den mest attraktive fisken, og de fleste vatna i området er rene ørretvatn.

Det ligger ca. 20 større eller mindre fiskevatn innenfor området. 11 av vatna er i den senere tid oppdemte for fiskeformål, dette er: Kvitsjøen, Langtjønnna, Gammelstutjønnna, Eventjønnloken, Bjønntjønnan, Tomastjønnna, Koversjøen, Storhaugtjønnna, Grunntjønnan, ei tjønn nedenunder Tanghaugan og ei sør for Eriksvollen.

I de fiskevatna som utmarkslaget forvalter, blir det utført kultivering i form av utsetting av settefisk.

8. FRILUFTSLIV/ARRANGEMENTER

Ferie- og fritidsbetinga ferdsel i utmarksområdene i Vingelen har i dag et begrenset omfang, og områdene benyttes stort sett av lokalbefolkningen.

Vingelen IL har bygd ut et forholdsvis omfattende løypenett i deler av området som er innenfor plangrensa. Et tradisjonsrikt turlangrenn er "Eidsfjellrennet" som går fra Vingelen til Kvikne. Denne løypa går fra sentrum i Vingelen, innover Gjeldalen svinger vestover til Gjerbua og Busjøen, videre til Magnillsjøan, langsetter Trolltjønndalen og ned til Kvikne.

Andre skiløypertrasèer er gjennom Gjeldalen og til Store Gjersjøen, og det går flere løyper i området fra Vingelen/Gjeldalen og opp Ørvilldalen. Her ligger Storbekkbua som er ei åpen utfartshytte.

Sommerstid er også området brukt i friluftslivssammenheng. Det mest brukte stinettet har flere forgreininger og strekker seg fra Gjersjøhøgda i vest mot Færkjerringhøa/Langfjellshogna i vest til Bratthøa i nord. En gammel kløvvei over fjellet til Budalen tar opp i sørhellinga av Kletten. Stinettet er ikke merket.

Vingelen IL, O-gruppa, har to orienteringskart innenfor området. Et i Svartåsen på målestokk 1:15 000, dette arrangeres det årlig to - tre løp på, og et fjellkart fra Svartåsen og over Ravaldslett fjellet i målestokk 1:50 000 som sist ble brukt 1992 til et fjell-o-løp.

C. INNGREP OG BRUK - TYNSET KOMMUNE

1. INNLEDNING

1.1 OMRÅDEBESKRIVELSE

Området i Tynset kommune som ligger innenfor plangrensa omfatter, som i de andre kommunene, fjell og seterdaler. Fjellområdet er rikt på sjøer, tjern, elver og bekker. Falningsjøen, store Sverjesjøen (begge berørt av kraftutbygging) og Nappsjøen er de største sjøene. De høyeste fjelltoppene er Sverjesjøhøa med 1241 m o.h. og Sandfjellet på grensa til Sør-Trøndelag på 1258 m o.h. Falningdalen, Grønntjønnan, og Magnilldalen er de viktigste setertraktene. Skogen består i hovedsak av bjørkeskog og skoggrensa strekker seg opp mot 900 m o.h.

Grønntjønnan naturreservat ble opprettet som våtmarksreservat ved kongelig resolusjon den 18. desember 1981. Reservatet omfatter 5 500 dekar og ligger på begge sider av Ya ved Grønntjønnan.

1.2 EIENDOMS- OG RETTIGHETSFORHOLD

Arealet innenfor plangrensa i Tynset kommune består av både statsallmenning, kommunale og private eiendommer. Kvikne Statsallmenning består av 127 000 dekar høgfjellsterreng, der deler av denne ligger i Sør-Trøndelag. I 1980 kjøpte Tynset kommune Ytjønnan fra Grønntjønnan, og kommunen eier også 17 000 dekar i Magnilldalen. Setereiendommen Grytdalsetra og resterende deler av Magnilldalen er i privat eie, mens størsteparten av fjellstrekningene tilhører gardene i bygda og ligger i sameie.

Kvikne Utmarksråd er en overbygning for grunneierlag/utmarkslag/sameier m.m. i Kvikne. På Kvikne østside er alle lag, med unntak av Grytdalsetra, tilsluttet utmarksrådet. De tilsluttende lag er: Ya-Gryta utmarkslag, Eidsfjellet fjellsameie, Sverjesjølia sameie, Falningsjølia grunneierlag, Storlisetra jaktfelt, Svartsjølia grunneierlag, Odden/Prestlien utmarkslag, Bjørgan/Ween/Frengstad grunneierlag, Sverja/Ya/Russu grunneierlag, Nappsjølia grunneierlag, Botnan/Berg/Botnan grunneierlag, Kvikne Statsallmenning v/ Kvikne Fjellstyre, Y-tjønnan v/ Tynset kommune og Grønntjønnan v/ fam. Holm. Området på Tynsetsida er delt inn i tre utmarkslag: Magnilldalen utmarkslag, Lonåsen utmark og Tunndalen (fig. 2).

Det vesentligste av skogen er teigdelt, men det er beiterett både i teigdelt skog og sameie. Hele området er delt opp i havnelag mellom de enkelte grender og setertrakter. Grensene for havnelagene følger stort sett grenser for grunneierlag/utmarkslag/sameier. Sauehavninga i området er organisert gjennom Kvikne Østfjell saubeitelag og Magnilldalen-Tynset saubeitelag. All beiterett på Kvikne østside tilligger rettighetshavere på Kvikne, samt tre gardar i Soknedal. Gardene i bygda som grenser opp mot statsallmenninga har beiterett i denne, og gardene med setrer ved Grønntjønnan har beiterett i Y-tjønnanområdet.

Innenfor Eidsfjellet fjellsameie er alt under tregrensa ikke registrert i grunneierlag, men oppdelt i skylddelte teiger og slåtteenger.

1.3 TRADISJONELL BRUK

De gardene som var i bygda først på 1600-tallet hadde tilstrekkelig med ressurser til fôrproduksjon og beite i sjølve dalføret. Utbygginga av gruvedrifta på Kvikne som startet omkring 1629 førte til stor jordmangel, og fôrgrunnlaget i bygda ble for lite. Utnyttelsen av utmarka til setring, slått og måssåtak tvang seg fram (Arbeidsutvalget for Forelhogna-området 1988). Markslåtter og setervoller med tilhørende buer og løer, lå spredt i dalførene og delvis oppe i fjellet. Disse hadde stor betydning i 300 - 350 år og ble høstet fram til 1930 - 1950 åra. Føret ble lagt i løene og kjørt ned til bygds med slede om vinteren. Et vanlig årskvantum på en middels gard var 60 - 70 lass markhøy og tilsvarende med måsså (kvitkrull).

Tilsammen innenfor planområdet finnes det anslagsvis 33 setrer, hvorav 21 i Kvikne og 12 i Magnilldalen. Tidligere var det aktiv seterdrift ved Grønntjønnan, Plassetran, Falningsjøen, Sverjesjøen, Storlisetra, Nappsjøen, Nåvsetra og i Magnilldalen. Bruken av utmarka til seterdrift gikk sterkt tilbake etter krigen. Det ble også drevet med fedrifter i Kviknefjellet. Tomter og stedsnavn som Enmolegeret og Nord-Y-dalslegeret vitner om dette. Ved Ryansetra i Magnilldalen var det fram til 1965 et inngjerdet området som ble brukt til havning for okser og ungehester. Her gikk både dyr fra Nord-Østerdalen og andre områder.

Tamreindrift ble også drevet i østfjellet. Denne drifta var antagelig på sitt høyeste rundt 1880 - 90 åra da sammen Jo Tomassen lå inne på vidda med flere tusen dyr. Tamreindrift i området ble forbudt fra 1901, men fortsatt finnes det spor etter koietomtene blant annet i Bratthødalen og Storbekkhagene.

Fjellovergangen mellom Kvikne og Soknedalen har vært en viktig ferdselsvei i eldre tid. Gamle veier vitner om aktiv ferdsel, og det er spor etter veier innover forbi Nåvsetra og Grønli samt en vei over til Budalen. Ferdselsveien gjennom Østerdalen til Trøndelag gikk gjennom Tyllaldalen og Kvikne og var sentral også for pilegrimsvandringene.

1.4 STØRRE TEKNISKE INNGREP

Kvikneområdet er den delen innenfor Forelhognapartiet som er størst påvirket av tekniske inngrep. Kraftutbygginga i 1978 - 1985 førte til at de to største sjøene Falningsjøen og Store-Sverjesjøen ble oppdemte reguleringsmagasin. Elvene Russu, Ya, Sverja og Falninga har fått sterkt redusert vassføring. Russu og Ya overføres i elve- og bekkeinntak.

En kraftledning er oppført og går fra Falningbrua langs Sæterfjellia til innenfor demningen på Falningsjøen. Fra Falningsjøen er det framført en vassledningstrasé i 10 - 15 meters bredde mot vasspost ved Didrikshaugvangen.

I forbindelse med kraftutbyggingen ble det anlagt flere kilometer bilveier med god standard innover i fjellet. Området har tilsammen ca. 45 kilometer vei, og de fleste veiene er åpne mot betaling av bomavgift. Om vinteren brøytes det kun til skihytta Bjørklund, der det er opparbeidet en parkeringsplass.

Kommunegrensa mellom Tynset og Tolga har i forbindelse med sauedrifta, blitt gjerdet fra Butjønna til Gjera.

2. JORDBRUK

Det er sauedrifta som i dag dominerer i området, og den er organisert i to beitelag: Kvikne Østfjell beitelag med 27 medlemmer og Magnilldalen-Tynset saubeitelag med 12 medlemmer. Området utnyttes i hovedsak til sauebeite, og ca. 4900 sauer slippes fra Kvikne i utmarka og ca. 1800 fra Tynsetsida. Av storfe går det to besetninger i Kvikneområdet og 9 besetninger i Tynsetområdet. Dette utgjør i overkant av 300 storfe som går på inngjerda beiter og i utmarka. Den største andelen av disse holder til i Magnilldalen. Totalt antall husdyr på utmarksbeite over åtte uker, utgjorde i 1994 for Tynset kommune 2349 storfe (hvorav 1136 mjølkekyr), 20 226 sauer og 102 hester.

Tab. 7: Antall husdyr på beite innenfor plangrensa.

1993	Storfe	Sauer	Geiter
Tynset	300	6700	0
Totalt innenfor planområdet i Os, Tolga og Tynset	ca 3600	15100	150

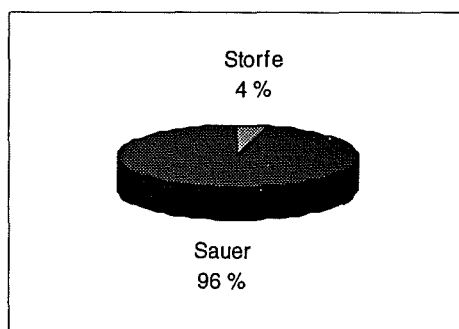

Fig. 10: Prosentvis oversikt over husdyr på beite innenfor plangrensa i Tynset kommune.

Ved de aller fleste setrene foregår det i dag beite, da mest av sau, men også noe kyr. Totalt finnes det i kommunen innenfor plangrensa omtrent 33 setrer. Av disse er det i dag i Kvikneområdet ei seter i aktiv drift ved Plassetran, samt ei i Gjerengen-Gjerkroken, og ei felleseter, Gjermoen, i Magnilldalen. Disse driver mjølkeproduksjon. Det blir høstet fôr på seks setrer, ellers brukes de andre i fritidssammenheng. Kun to eller tre setrer er helt ødevoller.

Nydyrkingsområder finnes mest ved setrene, særlig i Tynsetområdet, der flere hundre dekar er dyrket. Magnilldalen Sør er mest preget av oppdyrkingen, men dyrkingsfelter finnes også ved Gjerengen-Gjerkroken, østsiden av Lonåstjønnna, og ved Gjermoen felleseter. Utenom setervollene i Kvikne er det små arealer som er oppdyrket, men flere store arealer er egnet til oppdyrking blant annet Stormyra, Russulia, Grønntjønnan og i Tunndalen (fig. 11).

Magnilldalen Nord er forholdsvis uberørt av inngrep, og det er utarbeidet en skjøtselsplan for området.

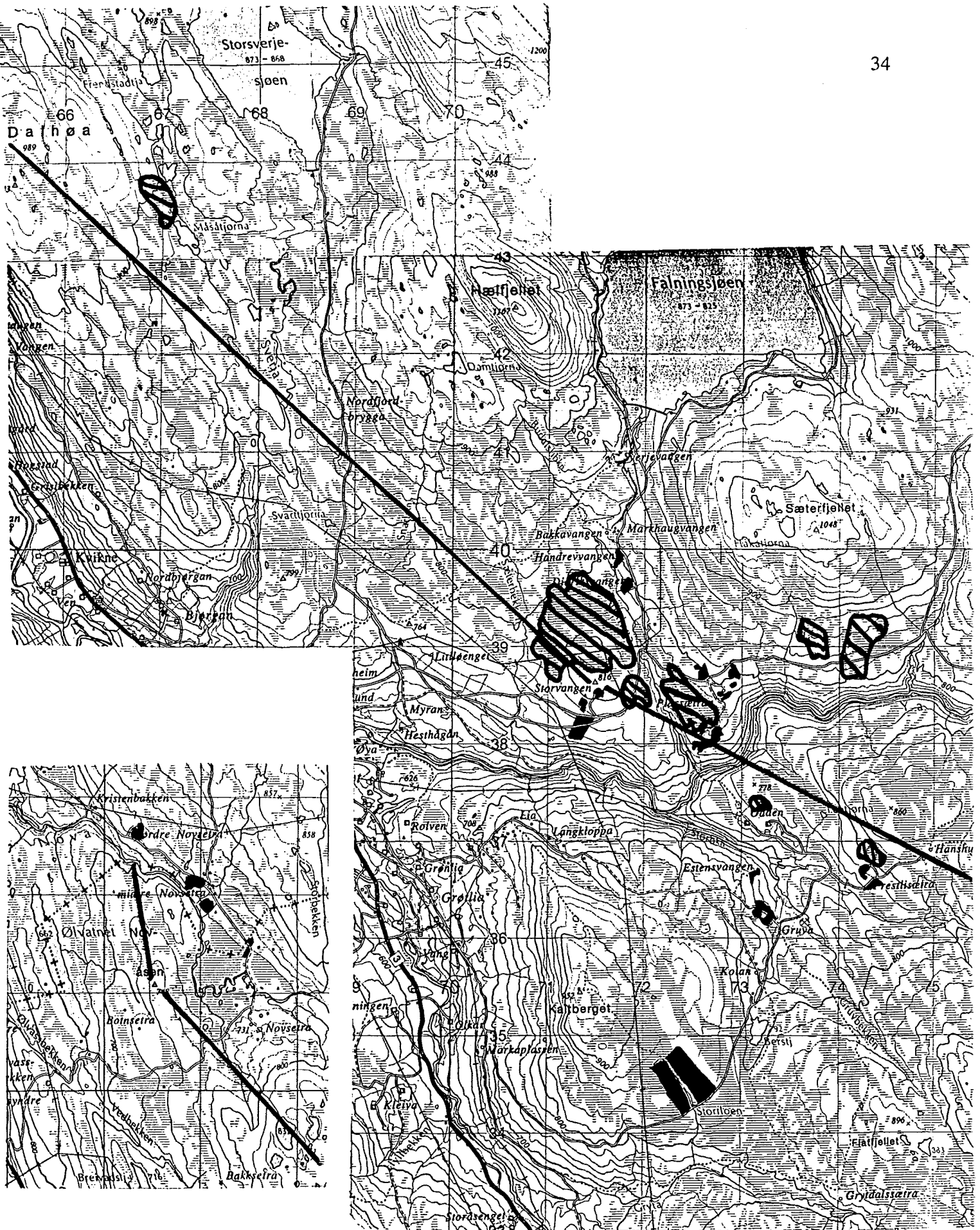

Fig. 11 a): Dyrket mark og potensiell dyrkingsjord ved Novsetra og Plassætran / Faldingdalen.. M 1 : 50 000.

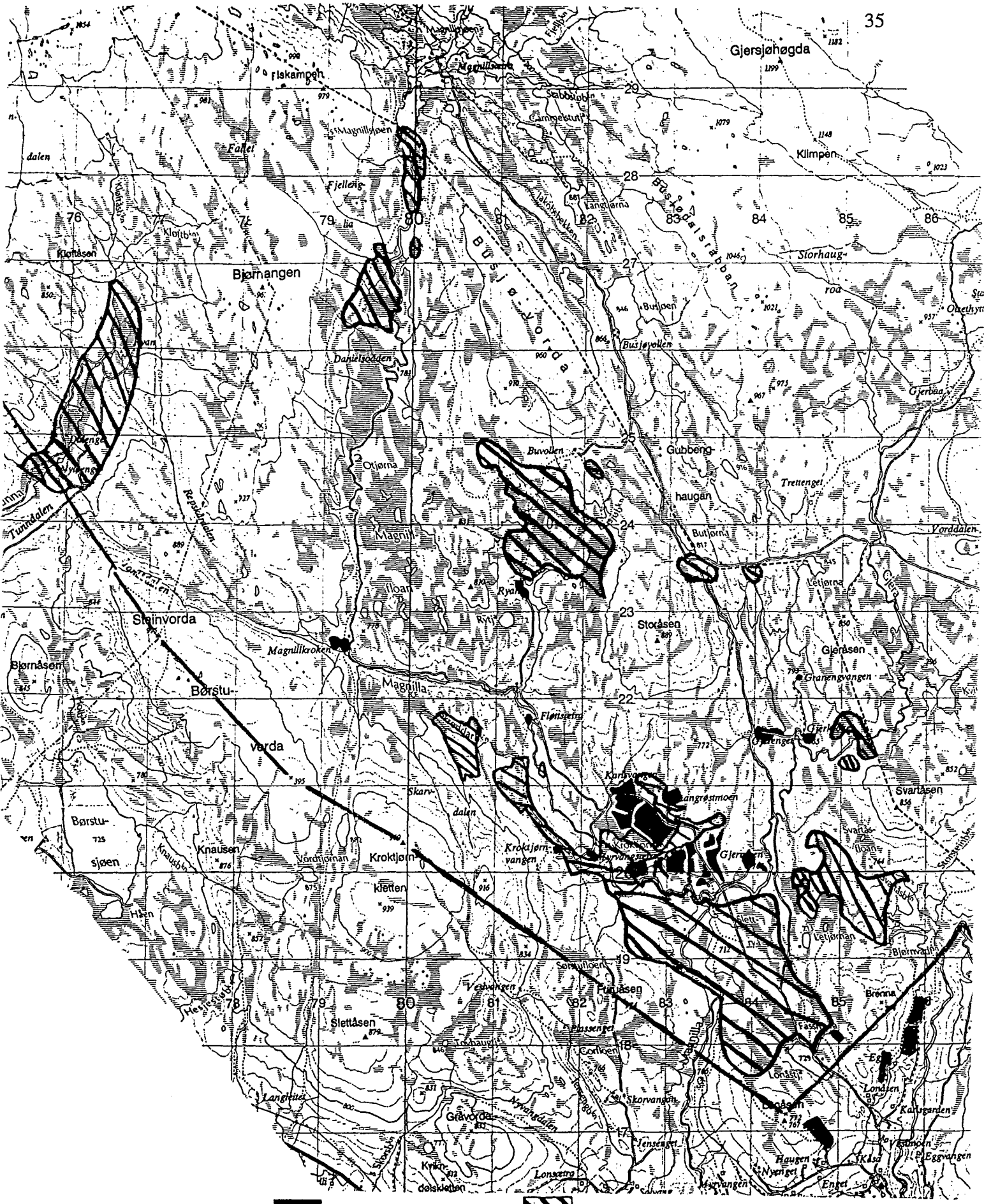

Fig. 11 b): Dyrket mark og potensiell dyrkingsjord i Tunndalen og Magnilldalen.
 M 1 : 50 000, forminsket 10 %.

3. SKOGBRUK

Skogen består stort sett av høgereliggende bjørkeskog, og er i sin helhet i privat eie. Det er flere bruk som har all skogen sin innenfor plangrensa. Bjørkeskogen utnyttes stort sett til vedhogst for eget bruk. Opprinnelig fantes det i dalen furuskog, men gruvedrifta tæra hardt på skogen, og i dag er det løvtrær som dominerer i området. Magnilldalen utgjør et areal på ca. 30 000 dekar. Pr. dekar er det beregnet 4 m³ stående virke i Lonåsen/Magnilldalen. Dette utgjør tilsammen anslagsvis 120 000 m³, med en tilvekst på ca. 1500 m³/år.

Det er lite furuskog innenfor området, og siden 1962 har det blitt plantet forskjellige typer gransorter og contorta (vrifuru) i dalene. Skogreisningsfelter innenfor planområdet finnes særlig i Falningdalen/Plassetran, Y-dalen og Tunndalen, og det er mer planting under planlegging. Det er kun i Magnilldalen det ikke har blitt plantet barskog, med unntak av et areal ved Kroktjønnvangen. I Tunndalen er flere hundre dekar skog er plantet. I tillegg finnes felt sør for Gjerkroken og et sammenhengende skogreisningsbelte ved Svartåsbekken / Bjørnvadet/Storsteinbekken.

4. MASSETAK

Det er åpnet massetak ved Grønntjønnan og Hemrena i Kvikne, samt to ved Butjønna og et ved Ryan i Tynset.

GEOFuturum foretok sommeren/høsten 1994 en vurdering av masseforekomster i området som faller inn under plangrensa til Forelhogna. Supplerende registreringer ble foretatt i juni 1995. Hovedformålet med undersøkelsene var å finne fram til et rimelig antall massetak som kan dekke behovet for grus til veinettet i området på en tilfredsstillende måte. Planområdet ble delt inn i 5 veivedlikeholdsområder. Konklusjoner fra GeoFuturums undersøkelser i Tynset:

Magnilla veivedlikeholdsområde

Se kapitlet om massetak under omtalen av Tolga.

Ya-Kvikne veivedlikeholdsområde

På grunn av at egnede veimasser ikke er påvist i veivedlikeholdsområdet, anbefales det å vurdere knusing av fjell i steinbruddet ved Falningsjøen. Hvis dette ikke er forenlig med verneinteressene, må grusen hentes utenfor planområdet. Nærmeste registrerte gode grusforekomster ligger på Kvikneskogen, ca. 20 km fra plangrensen.

5. FRITIDSBEBYGGELSE, BUER OG NAUST

I Kvikne østfjell finnes omtrent 55 hytter. Det er ingen hyttefelt innenfor planområdet, og hyttene ligger spredt i dalene og ved noen av sjøene. De største hyttekonsentrasjonene finnes i bjørkeskogen innenfor grunneierlagene Ya-Gryta og Sverja-Ya-Russu, og det er få hytter som ligger i snaufjellet.

Som tabellen nedenfor (tab.8) viser, er 5 hytter åpne for allmennheten. Kvikne fjellstyre eier 1 hytte og 4 tilhører Tynset kommune. De resterende er i privat eie, og disse ligger stort sett i snaufjellet.

Tab. 8: Oversikt over hytter/buer i **fjellet** og i skoggrensa innenfor plangrensa i Tynset kommune i 1994.

Hytte/Bu	Sted	Eie	Status
Hytte	Lille Hiåsjø	Kvikne fjellstyre	Åpen
3 buer	Tjuvholdtlægeret, Enmolægeret, Y-tjønnan	Tynset kommune	Åpne, evt leies ut (jakt / fiske)
Hytte	Sverjesjøen	Sverja-Ya-Russu gr.e.lag	Utleie
Bu	Veien langs Ya, "Korridoren"	Tynset kommune	Låst
Bu	Tunndalen (Tunntjønnbua)	Privat	Åpen
3 setrer/hytter	Magnilldalen (Ryansetra, Buvollen og Fløttvangen)	Tynset kommune	Utleie
8 buer, 2 setre	Sverjesjøen	Privat	Låst
Bu	Ved Eventjønnbekken	Privat	Låst
1 bu/4 hytter	Øst for Grønntjønnan/ Grønntjønnan	Privat	Låst

Fisket på sjøene har lange tradisjoner, og i den forbindelse har det blitt satt opp naust ved store Nappsjøen, store Sverjesjøen og ved Falningsjøen.

6. JAKT

Grunneierlagene og utmarkslaget i Magnilldalen administrerer jakta i området. Det jaktes på villrein, elg og småvilt (tab. 9). Reins- og elgjakta er i hovedsak forbeholdt grunneiere og andre i kommunen, men en del jaktkort for storvilt og småvilt selges til utenbygdsboende.

Forelhogna villreinområde i Tynset kommune er innenfor plangrensa delt inn i 17 jaktvald. Villreinjakta i Kvikne Statsalmenning og Ytjønnområdet er forbeholdt innenbygdsboende, men enkelte private områder har åpnet for salg av jaktkort til utenbygdsboende. Kvota for villrein var for 1993 på 195 stk, av dette ble 139 skutt.

Området er delt opp i tre jaktvald for elg; Kvikne Nord, Kvikneskogen og Magnilldalen. For 1993 var kvota 45 dyr hvorav 37 ble skutt.

Når det gjelder småviltjakta, administreres dette av de enkelte grunneierlag/sameier/jaktfelt. Områdeinndelinga følger forvaltningsgrensene for grunneierlaga (fig. 2). I Kvikne Statsalmenning ble det i 1993 solgt 173 jaktkort for småvilt.

Tab. 9: Oversikt over storviltjakt, samt antall solgte småvilt- og fiskekort. De oppgitte tallene gjelder kun for Kvikne Statsalmenning, men tall for alle elgjaktvaldene er inkludert.

1993	Villrein		Elg		Småviltkort	Fiskekort
	Kvote	Skutt	Kvote	Skutt		
Tynset	195	139	45	37	173	484
Totalt innenfor planområdet i Os, Tolga og Tynset	400	341	174	153	578	1089

7. FISKE

I alt 62 større og mindre fiskevatn ligger innenfor Kvikne østfjell. Flere av vatna er også gode isfiskevatn. Rettighetshaverne i 52 vatn har gått sammen i 4 fiskekortområder: Kvikne Statsalmenning, Y-tjønnområdet, Svartsjøen/Nappsjøen fiskeområde og Odden/Ya/Eidsfjellet fiskeområde. Tynset kommune administrerer fisket i Tunndalen/Magnilldalen og området ligger under to fiskekortområder 5 (Tunna, Tela og Glomma) og 8 (Magnilla, Gjera, Ryantjønn og Bursjøbekken). Kortene gjelder for sportsfiske, da garnfiske er forbeholdt rettighetshaverne.

Innenfor Kvikneområdet ble det i 1993 solgt 484 fiskekort, hvorav 13 var kort for fiske med garn (dette er tall kun for statsalmenninga og Y-tjønnan). De to mest vanlige fiskeslag i Kvikne er ørret og røye. Ørreten finnes i de fleste elver, bekker, tjønner og sjøer, og er særlig attraktiv for sportsfiskere.

Kvikne har eget klekkeri, og fiskekultivering foregår hvert år. Det settes ut yngel og settefisk i vatn med liten eller ingen naturlig reproduksjon. Åtte vatn er avhengig av utsetting av fisk.

I motsetning til i naboombådene, har det vært liten aktivitet når det gjelder oppdemming av tjønner til fiskevatn. Det er kun Svartåsfloan i Magnilldalen som er oppdemt.

8. FRILUFTSLIV/ARRANGEMENTER

Området er et aktivt bruk friluftslivsområde til alle årstider, men det bærer lite preg av det. Det går flere stier i dalene og i fjellet, men ingen av disse er spesielt merket, med unntak av stiene i Magnilldalen. Mye brukte stier er blant annet stien lengst nord i dalen fra Storlia over Storlihøa til Storlisetra, fra Ulset og opp til Nappsjølisetra, sti fra Sverjesjølia til Litlhiåsjøen, gammelveien over Kjølén til Falningsjøen/Hælfjellet. De oftest brukte stiene i Magnilldalen går fra Ryan til Busjøvorda, fra Lonåsen langs Magnilla til Fløttsetra og fra Magnillkroken til Børstuvorda/Vordtjønnan.

Vinterstid går det oppkjørte løyper fra Ulset til Nappsjøen (kun scootertrasé), fra skihytta til Sverjesjøen og rundt om Falningdalen. Årlig arrangeres Eidsfjellrennet, et 42 km turlangrennsløp mellom Kvikne og Vingelen. Løypetraséen følger veien til Storfloen og videre til Grytdalssetra og så videre gjennom Trolltjønnaldalen og inn til Magnillsjøan. Sommerstid er også stien mye i bruk til friluftsliv, men da brukes ofte den gamle løypetraséen fra Gruvehagen og om Gråhøa (Gamle Trondheimsvei). I Tunndalen er det om vinteren oppkjørt ca. 18 kilometer med skiløyper.

Sommerstid arrangeres det av og til orienteringsløp i området, og turorienteringsposter står oppe fra midten av juni til ca. midten av september. Disse ligger både i skogen og eventuelt i fjellet på kart med målestokk 1:50 000. Kvikne IL har orienteringskartet "Kjølen" (1:15 000), som innenfor plangrensa dekker partiet fra skihytta og innover mot Falningsjøen.

KILDER:

- Innspill til planprosessen fra grunneiere og andre berørte parter.
- Naturforhold i Forelhogna-området. Arbeidsutvalget for Forelhogna-området, 1988
- Brukerinteresser i Forelhogna-området. Arbeidsutvalget for Forelhogna-området, 1988
- Kart over Forelhogna Villreinområde. Utarbeidet juli 1984 av Arbeidsutvalget for Forelhogna-området.
- Forelhogna nasjonalpark og landskapsvernområde. Masseforekomster til vedlikehold av seterveier. GEOfuturum, september 1994
- Daugstad, Karoline: Seterlandskapet - et kulturlandskap i endring. En studie av seterlandskapet i Os i Nord-Østerdalen. Hovedfagsoppg. Universitetet i Trondheim, AVH 1990.
- Tolga kommune. Kommuneplan - Arealdel 1990 - 2000.
- Os kommune. Kommuneplan - Arealdel, 1989 - 2000.
- Oss møtes på Kvikne. Brosjyre utgitt av Kvikne utviklingslag